БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 58 (8279)
МАРТЫН 9
СУББОТО
1957 он

Сэн 20 мүнгэн.

МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Советскэ Союзай эмэгтэй хүдэлмэрилэгшэд, колхознигуудта, наукын, техникын, гэгээрэлэй, культурын, элүүрые хамгаалгын ажал-ябуулагшадта, бүхы эхэнэрнүүдтэ

Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитет хадаа ороной арадай ажахын элдэб һалбаринуудта ажаллажа байһан эмэгтэй хүдэлмэришэд, колхознигууд, инженернүүд, технигүүд, барилгашад, албахаагшад, багшанар болон врачуудай, литературын ба искусствын ажал ябуулагшадые, советскэ бүхы эхэнэрнүүдые, пенсионеркэнүүдые, унинай хүдэлмэришэдые, үхибүүдые хүмүүжүүлхын тулада аһан шадалаараа оролдожо байһан бүхы эхэнүүдые Эхэнэрнүүдэй уласхоорондын үдэрөөр дашарамдуулан халуунаар амаршална.

Эхэнэрнүүдэй уласхоорондын үдэр—Мартын 8—бүхы дэлхэйн ажалша эхэнэрнүүдэй һанал нэгэдэлгын үдэр мүн.

Агууехэ Октябрьска социалистическэ революциин 40 жэлэй ойн бүгэдэарадай һайндэртэ бэлэдхэжэ байһан үедэ Эхэнэрнүүдэй уласхоорондын һайндэр мүнөө жэлдэ һайндэрлэгдэбэ. Коммунистическэ байгуулалтын талаар КПСС-эй түүхэтэ XX съездын табиһан бэрилгонуудые бэелүүлхын түлөө, зургаадахи табан жэлэй хоёрдохи жэлэй түсэбые дүүргэхын, үлүүлэн дүүргэхын түлөө советскэ арад угаа ехэ зэбхи хэшээлтэйгээр тэмсэжэ байна. Октябриин 40 жэлэй ойн хүндэлэлдэ зорюулагдан дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ ажалшад улам улам бүри олоороо оролсоно. Манай Эхэ орон зогсолтогүй, сагдашагүй хүсэн түгэлдэр, коммунизмын замаар найдамтайгаар урагшаа дабшажа ябаһан гүрэн болоһон, Советскэ гүрэнэй тогтоһонһоо хойшонхи табадахи арбан жэлдээ орохонь.

Хүн түрэлтэнэй түүхэдэ шэнэ үе нээжэ үгэһэн Октябрьска революциин илаха хэрэгтэ манай ороной ажалша эхэнэрнүүд элитэ ехэ үүргэ дүүргээ. Хаанта засагта, помещик, капиталистнуудай эзэрхэлгэдэ эсэргүү революционно тэмсэлдэ, Октябриин баррикаданууудта, дотоодын дайнай байлдаануудта хэдэн олон мянган эхэнэр ёһотойл баатаршалга гаргаа. Нэгэдэхи табанжэлэй үедэ, Эсэгэ ороноо хамгаалгын агуу ехэ дайнай хатуу шанга жэлнүүдтэ, ажахые болон культурые һэргээн бодхоохо, саашадань хүгжөөхэ дайнай хойто тээхи жэлнүүдтэ советскэ эхэнэрнүүд ажал хүдэлмэридөө мартагдашагүй мүнхэ габьяа гаргаа. Советскэ гүрэнэй хүгжэлтын бүхы шатада туйлагдаһан социалистическэ байгуулалтын амжалтанууд советскэ эхэнэрнүүдэй шэн зоригто, эдэбхитэй ажал-ябуулгатай таһаршагүй холбоотой юм.

Ажахын, культурна байгуулалтада эхэнэрнүүдые хабаадуулха гээшэ ехэ удхашанартай гэжэ Коммунистическэ парти хододоо тоолодог байгаа. Советскэ засагай эхи табиһан хэрэгтэ хэдэн олон миллион эхэнэрнүүдэй хабаадалсадаг болоходол, «Россидахи социалистическэ байгуулалта бата бэхи байха, ондоо оронуудтахи гадаадын, мүн Росси доторхи ямаршье дайсад Советскэ республикада аймшагтай бэшэ болоно» гэжэ үшөө 1919 ондо агууехэ Ленин заагаа һэн. Ленинэй заабаринуудые үнэн сэхээр бэелүүлдэг советскэ эхэнэрнүүд коммунистическэ общество байгуулха хэрэгтэ хамаг бүхы хүсэеэ зорюулна.

Октябрьска революциин илаһанай ашаар манай орон дотор бии боложо, батажаһан социалистическэ байгууламжа эхэнэрнүүдые дарлалтаһаа сүлөөлжэ, сүлөөтэ тэгшэ эрхэ тэдэндэ олгоо. Тэрэ байгууламжа эхэнэрнүүдые мүлжэлгэһөө сүлөөлөө, гүрэнэй, ажахын, культурна болон олониитын ажабайдалай бүхы һалбаринуудта ажаллажа, ухаан бодолоо, эмхидхэхы оюун бэлигээ болон зохёохы үүсхэл шадабарияа бадаруулан хүгжөөхэ үргэн арга боломжо тэдэндэ олгоо.

Советскэ засагай тогтоһонһоо хойшо тон шэнэ үеын эхэнэрнүүд урган гараа. Тэдэнэй энэрхы һайхан сэдьхэлээр, эрэлхэг хатуу дура зоригоор, коммунизмын хэрэгтэ үнэн сэхэ байдагаар манай арад омогорхоно, бүхы дэлхэйн ажалшад омогорхоно. Советскэ эхэнэрнүүд ушар ёһо мэдэн, шэнэ общественэ эдэбхитэйгээр зохёон байгуулжа байһанаа бүхы хүн түрэлтэндэ харуулаа. Советскэ эхэнэрнүүд улам бүри ехээр гэгээржэ байна. Дээдэ эрдэмтэй мэргэжэлтэдэй 53 процентнь эхэнэрнүүд юм; 480 мянган эхэнэр инженернүүд, технигүүд болонхой. СССР дотор 265 мянган эхэнэр врач, 1.164 мянган эхэнэр багша бии, эрдэм ухаанай элдэб һалбаринуудта 86 мянга гаран эхэнэр хүдэлмэрилнэ.

Гүрэнэй хүтэлбэрилгэдэ—СССР-эй Верховно Соведтэ, союзна, автономно республикануудай Верховно Соведүүдтэ, ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүдтэ эхэнэрнүүдые советскэ арад зоримгойгоор һэбжүүлнэ. Ниитынгээ баялигые арьбадхахын түлөө, промышленностьда техническэ дэбжэлтэ хангахын түлөө, арьбалалта хэхын ба ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхын түлөө, хүдөө ажахые али бүхы талаһаань дэбжээхын түлөө, гэр байра бариха программа бэелүүлхын түлөө, ажалшадай байдал саашадань һайжаруулхын түлөө, бүлэ доторoo болон һургуулида хүүгэдые коммунистическээр хүмүүжүүлхын түлөө советскэ эхэнэрнүүд эдэбхитэйгээр тэмсэнэ.

Манай ороной эхэнэрнүүдэй шэн габьяата ажалые Коммунистическэ парти, Советскэ правительство үнэн зүрхөөр сэгнэдэг. Миллион үлүүтэй советскэ эхэнэр—эмэгтэй хүдэлмэришэд, колхознигууд, багшанар; наукын болон искусствын ажал ябуулагшад СССР-эй орденуудаар, медальнуудаар шагнагданхай, Социалистическэ Ажалай Геройн үндэр нэрэзэргэдэ 2359 эхэнэр, Советскэ Союзай Геройн нэрэзэргэдэ—70 эхэнэр хүртэһэн байна. Шэнэ газар элдүүрилһэнэй түлөө шагнагдагшадай дунда эхэнэрнүүд олон.

Эхэнүүдые манай орондо гүнзэгы ехээр хүндэлдэг. «Эхэ-Геройн» хүндэтэ нэрэзэргэ 51.693 эхэнэртэ олгогдоо. «Эхын алдар» болон «Эхын медаль» 5.432.576 эхэнэр шагнагдаһан байна. Олон хүүгэдтэй, мүн ганса бэе эхэнэрнүүдтэ 1956 ондо тэдхэмжын 8400 миллион түхэриг түлэгдөө. Нарайлха болоходоо, мүн нарайлхадаа эхэнэрнүүдэй абадаг амаралта удаан болоо, хүүгэдэй садууд, яслинууд, столовонууд, хүүгэдтэй эхэнэрнүүдэй амарха санаторинууд олон болоо. Интернат һургуулинууд анха түрүүшынхеэ байгуулагдаа, һургуулинуудта болон клубуудта занятиин һүүлээр хүүгэд үлэжэ, хүмүүжүүлэгшын хүтэлбэри доро номоо үзэдэг болонхой.

Социализм байгуулха илалтата замаар 40 жэлэй туршада советскэ эхэнэрнүүд дабшажа, бүхы тохёолдоһон бэрхэшээлнүүдээ дабан гаража, бүхы дэлхэйн ажалша эхэнэрнүүдтэ үльгэр жэшээ харуулжа байна. Арадай демократиин оронуудай эхэнэрнүүд социализм байгуулха хэрэгтэ шэнэ амжалта туйлан, Эхэнэрэй уласхоорондын һайндэрые энэ жэлдэ угтаба.

Эб найрамдалай, мүн арадуудай хоорондын хани барисаанай түлөө тэмсэлдэ дэлхэйн улам олон эхэнэрнүүд хабаададаг болоо. Советскэ эхэнэрнүүд энэ тэмсэлдэ эгээл эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

Бүхы дэлхэйн эхэнэрнүүдтэ амгалан тайбан байдал хэрэгтэй. Үхи хүбүүдэйнгээ һайн һайхан ажабайдалтай, зол жаргалтай байхын түлөө, эб найрамдалда эсэргүү бүхы ябуулгануудтай эхэнэрнүүд хүсэ шадалаа эршэдүүлэн тэмсэнэ. Америкын Холбоото Штадуудай, Англиин, Франциин болон империалистическэ лагериин бусад гүрэнүүдэй засаг баригшадай дайшалхы ябуулга хэжэ байхадань, эхэнэрнүүд хажуу тээһээнь һанаа амар хаража байха аргагүй. Египедтэ добтолго хэхэдээ, мүн Венгридэ хархис этэгээдүүдэй үймөө эмхидхэхэдээ, империалистическэ гүрэнүүдэй хархисууд эб найрамдалые эбдэхэ, империализмын колониальна системын һандаран уналгые удааруулха, шэнэ дайнай гуламтануудые байгуулха, социалистическэ лагериин нэгэдэлые һуларуулха гэһэн байгаа. Эб найрамдалые хүсэгшэ бүхы арадууд эдэбхитэй хэмжээ абажа, хархис этэгээдүүдтэ хатуу харюу үгэһэн байна. Энэ хадаа эб найрамдалые хамгаалагшадай дай үүдхэгшэдые илаһан, бүхы түрүү хүсэнүүдэй хархис хара хүсэнүүдые илаһан ехэ илалта мүн. Гэбэшье, эб найрамдалай дайсад хархис ябуулгаяа болюулнагүй. Тэдэнэр «хүйтэн дай» дахин һэргээхэ гэжэ оролдоно, улам түргэнөөр зэбсэгжэнэ.

Тиимэһээ бүхы ороной эхэнэрнүүд хүсэеэ улам эршэтэйгээр элсүүлэн, эб найрамдалые хамгаалха зорилготой. Үндэһэ яһатаниие дарлаха, арадуудые боолшолхо гэһэн һэдэлгэнүүдтэй, мүн ондо ондоо политическэ системэтэй гүрэнүүдэй эбтэй эетэйгээр зэргэ оршон, аюулгүй байдалда байхын түлөө, буу зэбсэг хороохын түлөө, мүн атомна болон водородно элдэб янзын буу зэбсэгые бүтээн гаргаха, хэрэглэхэ болон туршаха ябадалые хорюулхын түлөө эхэнэрнүүд эрид шууд тэмсэнэ.

Советскэ Союзай, Хитадай Арадай Республикын, социалистическэ лагериин агууехэ нэгэдэлэй бүхы оронуудай эхэнэрнүүд энэ тэмсэлэй түрүүшын зэргэдэ ябалсана. Эрэгтэй нүхэдтэеэ, мүн аха дүүнэртэеэ хамта эдэ оронуудай эхэнэрнүүд социалистическэ лагерьта ородог эрхэ сүлөөтэй, бэеэ даанхай, тэгшэ эрхэтэй гүрэнүүдэй ахадүүгэй ёһоной хани барисаае бүри бата бэхи болгохын түлөө бүхы хүсэеэ элсүүлэн тэмсэнэ. Энэ хани барисаанай улам бэхижэхэдэ, демократическа туйлалтанууднай бата найдамтайгаар хамгаалагдаха, арадуудаймнай ажабайдал улам һайжарха гэжэ тэдэнэр мэдэнэ.

Советскэ эхэнэрнүүд бүхы советскэ арадтай хамта Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин түүхэтэ XX съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө эсэшэ сусаршагүйгөөр саашадаашье тэмсэхэ бээзэ гэжэ, шэн габьяата ажалаараа манай социалистическэ Эхэ ороной хүсэ шадалые бэхижүүлхэ бээзэ гэжэ КПСС-эй Центральна Комитет ехээр найдана. Шадабари мэргэжэлээ улам дээшэлүүлэн, техническэ эрдэм һургууляа баяжуулан, мүн дүй дүршэлөө улам һайжаруулан, Советскэ ороной ажалша эхэнэрнүүд промышленность болон хүдөө ажахын шэнэ дэбжэлтын түлөө, наука болон культурын шэнээр һалбархын түлөө Агууехэ Октябрьска социалистическэ революциин 40 жэлэй ойн хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ үргэнөөр хабаадалсаха байна.

Политическэ болон ниитын ажал-ябуулгада, ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй ажал хүдэлмэридэ улам эдэбхитэйгээр хабаададаг боложо, албан хойрогоор ажал хэрэгтээ хандадаг ябадалые усадхахын түлөө, эхэнэрнүүдэй ажал хүдэлмэриие хүнгэдхэн, ажабайдалыень һайжаруулхын түлөө, гүрэнэй болон ажахын аппарадай хүдэлмэриие һайжаруулхын түлөө бүри эдэбхитэйгээр тэмсэхыень КПСС-эй Центральна Комитет советскэ эхэнэрнүүдые уряална. Партийна болон советскэ организацинууд хүүгэдэй шэнэ садуудые, яслинуудые болон нарайлгын гэрнүүдые бариха хэрэгтэ һомолһон мүнгэ зөөриие дутуу хэрэглэдэг ябадалтай эбсэхэ ёһогүй. Эхэнэрэй гэртээ хэдэг ажалые хүнгэдхэхэ зорилготой хүүгэдэй эмхи зургаануудай, столовонуудай, юумэ угаадаг газарнуудай, мүн элдэб мастерскойнуудай ажал хүдэлмэриин дутуу дундануудые эрид шууд усадхаха шухала.

Советскэ эхэнэрнүүд!

Коммунистическэ общество байгуулха агууехэ зорилго бидэнэй урда табигданхай. Энэ зорилгые бэелүүлхын түлөө советскэ бүхы хүнүүд хүсэ шадалаа гамнангүй тэмсэнэ. Коммунистическэ партиие болон Советскэ правительствые тойрон бүри нягтаар жагсагты, коммунизм байгуулагша, эб найрамдалай түлөө эдэбхитэйгээр тэмсэгшэ хүсэнүүдэй түрүү зэргэдэ ябагты! Социалистическэ лагериин оронуудай эхэнэрнүүдтэй бүри нягта барисаатай болохын түлөө саг үргэлжэ оролдогты, ажал хүдэлмэридөө, ниитынгээ ажал-ябуулгада болон хүүгэдые хүмүүжүүлхэ хэрэгтээ олоһон дүй дүршэлөө тэдээнтэй андалдан абалсагты, Европын, Азиин, Америкын, Африкын болон Австралиин капиталистическэ оронуудай эхэнэрнүүдтэй интернациональна холбоо барисаагаа эсэшэ сусашагүйгөөр бэхижүүлэгты.

Эхэнэрэй уласхоорондын һайндэр—Мартын 8 мандаха болтогой!

Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитет

„Советская женщина“ гэжэ журналые уншадаг советскэ болон хилын саанахи эхэнэрнүүдтэ зорюулһан амаршалга

«Советская женщина» гэжэ журнал уншадаг советскэ болон хариин гүрэнэй эхэнэрнүүдые СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Н. А. Булганин бэшэгээр амаршалаа. Энэ бэшэгынь «Советская женщина» журналай мартын номерто толилогдоһон байна.

Тус бэшэг доро толилогдобо.

«Советская женщина» гэжэ журналые уншадаг советскэ болон хариин гүрэнүүдэй эхэнэрнүүдые эхэнэрэй уласхоорондын һайндэр—Мартын 8-аар амаршалнаб.

Элдэб оронуудай эхэнэрнүүдэй холбоо барисаан жэл ерэхэ бүри бата бэхи болоно. Энэ ушар эб найрамдалые хүсэгшэ бүхы хүнүүдэй амгалан тайбан байдал тогтоохо гэһэн тэмсэлдэнь, мүн уласхоорондын шахардуу шанга байдалые һуларуулха, арадуудые бэе бэедээ этигэлсэдэг болгохо гэһэн хэрэгтэнь туһа хүргэнэ.

Хүүгэдэйнгээ ажабайдалыень, мүн ерээдүйень аршалан хамгаалха гэжэ эхэнэрнүүдэй хэнһээшье ехээр хүсэжэ байһаниинь ойлгостой. Тиимэһээ бүхы дэлхэй дээрэ аюулгүй, амгалан тайбан байдал тогтоохын түлөө тэмсэлдэ тэдэнэр улам эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

Эхэнэрнүүдэй һанажа ябадаг бүхы хүсэл зорилгонуудынь, һанаа бодолнуудайнь бэелүүлэгдэхыень үнэн зүрхэнһөө тэдээндэ хүсэнэб.

Н. БУЛГАНИН.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Хориин аймагай Хориин дунда һургуулиин багшанарта Бурят-Монголой АССР-эй һургуулиин габьяата багшын хүндэтэ нэрэзэргэ олгохо тухай

Хориин аймагай Хориин дунда һургуулиин байгуулагдаһаар 150 жэлэй ойтой дашарамдуулан, арадай гэгээрэлые хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ габьяатай байһанайнь түлөө Бурят-Монголой АССР-эй һургуулиин габьяата багшын хүндэтэ нэрэзэргые иимэ багшанарта олгохо:

1. **Аюржанаева** Дулма Аюржанаевна — математикын багша.
2. **Сультимов** Цыден-Жап Сультимович — түрэлхи хэлэ ба литературын багша.
3. **Пластинина** Любовь Александровна—биологи ба химиин багша.
4. **Филиппова** Зоя Лаврентьевна биологи ба химиин багша.

Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Д. Цыремпилон.

Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. Островская.

Улан-Удэ город, Соведүүдэй Байшан, 1957 оной мартын 4.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Хориин аймагай Хориин дунда һургуулиин хүдэлмэрилэгшэдые Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

Хориин аймагай Хориин дунда һургуулиин байгуулагдаһаар 150 жэлэй ойн гүйсэһэнтэй дашарамдуулан, энэ һургуулида үни удаан сагта шударгуу бэрхээр хүдэлмэрилэһэнэйнь түлөө Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар иимэ хүнүүдые шагнаха:

1. **Байбородина** Лидия Михайловна — бурят-монгол хэлэ ба литературын багша.
2. **Бельдуева** Софья Даниловна, — ажалшадай депутадуудай Хориин аймагай Соведэй гүйсэдкомой арадай гэгээрэлэй таһагай һургуулиин инспектор.
3. **Дадуев** Иннокентий Григорьевич — РСФСР-эй болон БМАССР-эй һургуулиин габьяата багша, зурагай багша.
4. **Дондоков** Галсан Абидуевич — һуралсалай талые даагша.
5. **Жамсаранов** Санжи Найданович — математикын багша.
6. **Колобова** Нина Ивановна — ород хэлэ ба литературын багша.
7. **Краснопеева** Наталья Викторовна — эхин шатын классуудай һургагша.
8. **Куриганова** Екатерина Сутаевна — эхин шатын классуудай һургагша.
9. **Лосева** Надежда Иннокентьевна — эхин шатын классуудай һургагша.
10. **Павлова** Фаина Васильевна — эхин шатын классуудай һургагша.
11. **Похосоев** Лев Яковлевич — ажалшадай депутадуудай Хориин аймагай Соведэй гүйсэдкомой арадай гэгээрэлэй таһагые даагша.
12. **Ульзутуев** Боянто Ульзутуевич — интернадай хүмүүжүүлэгшэ.
13. **Языкова** Варвара Васильевна — гэр сэбэрлэгшэ.

Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Д. Цыремпилон.

Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. Островская.

Улан-Удэ город, Соведүүдэй Байшан. 1957 оной мартын 4.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Бичурын аймагай свёкло ургуулагшадые Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

Сахарна свёклын баян ургаса хуряаха хэрэгтэ амжалта туйлаһанайнь түлөө Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар иимэ хүнүүдые шагнаха:

1. **Афанасьев** Гавриил Матвеевич — Калининай нэрэмжэтэ колхозой бригадир.
2. **Афанасьева** Акулина Лазаревна — Калининай нэрэмжэтэ колхозой звеньевой.
3. **Иванов** Севостьян Кириллович — Бичурын МТС-эй свёкло хуряадаг комбайнын комбайнер.
4. **Куприянова** Екатерина Демьяновна — Калининай нэрэмжэтэ колхозой свёкло ургуулагша.
5. **Митыпов** Чимит Митыпович—Калининай нэрэмжэтэ колхозой правлениин түрүүлэгшэ.
6. **Павлова** Варвара Климовна—Калининай нэрэмжэтэ колхозой свёкло ургуулагша.
7. **Павлова** Прасковья Евдокимовна — Калининай нэрэмжэтэ колхозой звеньевой.
8. **Савельева** Прасковья Ивановна — Калининай нэрэмжэтэ колхозой свёкло ургуулагша.
9. **Ткачева** Надежда Петровна—Калининай нэрэмжэтэ колхозой свёкло ургуулагша.
10. **Шубина** Акулина Романовна — Ворошиловай нэрэмжэтэ колхозой свёкло ургуулагша.

Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо П. Чепарин.

Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. Островская.

Улан-Удэ город, Соведүүдэй Байшан, 1957 оной мартын 7.

Түрэл орон доторнай

Москва. Залуушуулай болон студентнэрэй бүхэдэлхэйн зургаадахи фестивалиин Бэлэдхэлэй комитет дэлхэйн бүхы оронуудта фестивалиин почто эльгээнэ. Плакадууд, уранһайханай самодеятельностиин программа болон бусад материалнууд хори мянган адресаар эльгээгдэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Бэлэдхэлэй комитедэй гэшүүд комсомолшууд Галина Черкасова (зүүн гарһаа) болон Зинаида Фролина Англида, мүн Дүтын, Дунда Зүүн зүгтэ эльгээхэ материал бэлэдхэжэ байна.

(ТАСС-эй фотохронико.

Шэнэ машинануудые зохёон бүтээдэг эхэнэрнүүд

КРАМАТОРСК, мартын 6. (ТАСС). Макеевскэ, Енакиевска, Днепропетровско **болон** бусад металлургическа заводууд дээрэ руда ашадаг, мүн буулгадаг машинанууд хэрэглэгдэдэг. Эдэнэр арбан дабхар гэрэй шэнээн үндэр, 130 метр утатай асари томо механизмууд юм. Энэ машинын хүсөөр эшелонһоо руда буулгагдадаг, мүн айхабтар халуун домнонуудта руда абаашагдажа, тэрээгээр хаюулагдадаг байна. Старо-Краматорско машина бүтээдэг заводой ахалагша конструктор Матрена Мартыновна Шевелева гэгшын проектээр тус машина бүтээгдээ.

Завод дээрэ 32 жэлэй урда тээ хүдэлмэрилжэ эхилхэдээ нүхэр Шевелева копировщица байһанаа ахалагша конструктор болотороо ажалай алдарта замаар ябажа гараа юм.

Старо-Краматорско машина бүтээдэг заводой конструкторска бюродо олон эхэнэрнүүд хүдэлдэг. Жэшээнь, Ирина Васильевна Майборода түргэн хүдэлжэ байһан металлые ябуул дундань отолдог хайша һаяхан зохёогоо.

Жиирэй удмурт эхэнэр

ИЖЕВСК, мартын 6. (ТАСС). Москвада байдаг СССР-эй арадуудай түбэй хэблэл 30 жэлэй урда тээ «Сюрес Дурын» («Харгын хажууда»), гэжэ ном гаргаһан байгаа. Энэ хадаа эхэнэр поэдэй удмур хэлэн дээрэ бэшэһэн түрүүшын шүлэгүүдэй суглуулбари байһан юм.

Агууехэ Октябриин ашаар хара дарлалтаһаа сүлөөрэжэ, шэнэ ажабайдалые бата найдамтайгаар зохёон байгуулжа байһан бага яһатанай эхэнэрэй оюун сэдьхэл энэ шүлэгүүдтэ гүнзэгы һайнаар харуулагданхай. Гэр тойронгоо ажал хээд лэ байдаг эхэнэрнүүд һурадаг, ниитын хүдэлмэридэ хабаададаг боложо, айхабтар баяртайгаар ябадаг болоо һэн.

Удмуртын хүдөөгэй врач Ашальчи Оки-Векшина гэгшэ эдэ шүлэгүүдые зохёогоо юм.

Мүнөө 60 наһатай болобошье, энэ хүгшэн хүдэлмэрилһөөр, мүн шүлэг бэшэһээр зандаа. «Молот» гэжэ республиканска литературно-уранһайханай журналда тэрэнэй зохёоһон гоё һайхан шүлэгүүд толилогдодог.

Ехэнхи олзомнай мал ажалһаа ороо

Зургаадахи табанжэлэй түрүүшын жэлдэ—1956 ондо манай колхозой гэшүүд ороохо таряа, мал ажалай продуктнуудые элбэг ехээр абахын түлөө горьтойхон оролдолго гаргаа. Колхозой правлени, партийна эхин организаци хараалһан хэмжээ-ябуулгануудаа бэелүүлхэ хэрэгтэ колхознигуудай бүхы хүсые элсүүлһэн байна.

Урда жэлнүүдтэ манай колхоздо һү һаалга урмагүй бага байһан юм. Ажахын үнгэрэгшэ жэлдэ үнеэн бүриһөө 1049 литр һүн һаагдаа. Энэмнай урда жэлэйхиһээ 326 литрээр дээшэлһэн болоно. Бүхы дээрээ һү һаалга 80 гаран мянган литрээр нэмээгдээ.

Хонин ажал колхозой ажахын олзо ехэтэй һалбари боложо байна. Хонидой тоо толгой олошороо, ашаг олзонь хараа байса нэмэжэ захалаа. Хэрбээ 1955 ондо хонин бүриһөө 1,8 килограмм ноохо хайшалһан һаа, нёдондо хонин бүриһөө 2,3 килограмм ноохо хайшалжа, хамта 210 центнер һайн шанартай ноохо абаһан байнабди.

Нёдондо зун манай эндэ тандуу байбашье, бараг ургаса хуряагдажа, гүрэнтэйгөө сум тоосоод, шухала фонднуудые байгуулхаһаа гадна, өөрын үрэһөөр колхозоо хангажа шадаабди.

Колхозой ажахын улам ургаха, хүгжэхэ тума ашаг олзомнай нэмэнэ. Хэрбээ колхозой олзо доход 1953 ондо бүхы дээрээ 762682 түхэриг байһан һаа, 1956 ондо 1756816 түхэригтэ хүргэгдөө. Ганса мал ажалһаа 1302329 түхэриг олзо ороһон байна.

Эдэ туйлагдаһан зарим тэды амжалтануудманай һанаа амаруулнагүй. Манай колхозой коммунистнууд болон бүхы колхознигууд 1957 ондо артелиингээ ашаг олзые 2,5 миллион түхэриг хүргэхэ зорилго урдаа табяад, зориһондоо хүрэхын тулада бүхы хэмжээ абажа байна.

Колхозой һаалишад ажахын энэ жэлдэ үнеэн бүриһөө 1570 литр һү һааха уялгаяа дүүргэхын түлөө шангаар тэмсэнэ. Үбэлэй һарануудта үнеэдһээ һү һаалга нёдондоной энэ үеынхидэ орходоо хоёрһоо үлүүтэй дахинаар ехэ болгогдоо. Гансал һү һаалгаһаа хахад миллион түхэригэй олзо доход абахаар хараалнабди.

Энэ жэлдэ центральна гүүртынгээ үнеэдые шэнэ байрада оруулжа, тэндэхи зарим хүдэлмэри оньһожоруулагдаа. Фермэ дотор дүүжэн харгы тодхогдонхой. Тэндэ кормозапарник хүдэлнэ. Үбэлэй үедэ үнеэдые зүбөөр эдеэлүүлэн һаахада һүнэй улам ехээр абтаха байһаниинь колхозой түрүү һаалишадай хүдэлмэриин үрэ дүн дээрэһээ харагдана. Аймагай Соведэй депутадаар һунгагдаһан һаалишан Клавдия Максимовна Хайдукова ажахын жэлэй үнгэрһэн 5 һара соо үнеэн бүриһөө мянга шахуу литр һү һаагаад, аймаг дотороо түрүүлжэ ябана. Тэрэшэлэн һаалишад Цырен-Ханда Мункуева, Ханда Доржиева гэгшэд нүхэр Хайдуковаһаа дутуугүйгөөр ажаллана.

1957 ондо колхозой хонин һүрэг 20 процентһээ доошо бэшээр олон болгогдохо. Мүнөө жэл 100 толгой эхэ хонин бүриһөө 94 хурьга абаха гү, али хамта дээрээ 3200 хурьга абажа түлжүүлхэмнай. Тэдэнэй 2500 толгойнь үбэл абтаха юм. Мүнөө хонид олооро хурьгалжа захаланхай. Түл абалгые колхоз яһала һайнаар угтаа. Хурьгалха хонидой байранууд һайн. Отарануудта тэжээл зөөгдэнхэй. Бимба Дондоповой, Бата Самдановай хүтэлбэрилдэг комсомолшууд-залуушуулай отарынхид олон хурьга абаад, бүрин бүтэнөөр түлжүүлжэ байна.

Ниитын малда тэжээлэй һайн база' байгуулха асуудалда правлени, парторганизаци ехэ анхаралаа хандуулдаг болоо. Һүүлэй жэлнүүдтэ зелёнко, кукуруза ехээр тариигдана. Үнгэрэгшэ намар һаагдадаг үнеэн бүхэндэ 5—6 тонно хүртэхэ силос дарагдаа. Мүнөө жэлдэ энэ хүдэлмэри улам үргэдхэгдэхэ байна. Ургаса багаар үгэдэг газарые элдүүрилжэ, зелёнко, кукуруза тарихамнай.

Энэ жэлдэ тарилгын талмай нилээд үргэдхэгдэхэ. Гансахан шэниисэ 200 гектараар нэмэгдэжэ таригдаха юм. Хабарай тарилтые агротехническэ заабаряар үнгэргэжэ, түрүү арга үргэнөөр хэрэглэн, баян ургаса абахын түлөө мүнөө оролдожо байнабди. Хабарай тарилгада хэрэглэгдэхэ үрэһэ хүрэнгэмнай мүнөө сүм сэбэрлэгдэжэ, бэлэн болгогдоо. Хартаабхын үрэһэн хаагданхай. Колхозой гэшүүд энэ жэлдэ ороохото культурануудай тарилгын гектар бүриһөө 10 центнерһээ доошо бэшэ ургаса абаха хүсэлэнтэй.

Манай хүдэлмэридэ олон дутагдалнууд бии байһаар. Дээрэ хэлэгдэһэн зарим тэды амжалтануудаар һанаагаа амарангүй, ниитынгээ ажахые бүри ехэ ашагтай олзотой болгохын түлөө бүхы оролдолго хэшээл гаргагдаха байна.

С. Доржиев, Зэдын аймагай Маленковой нэрэмжэтэ колхозой партийна организациин секретарь.

Комсомолой хүдэлмэрилэгшэдэй семинар

Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо Баргажанай, Курумканай аймагуудай комсомолой эхин организацинуудай секретарьнарай нэгэдэмэл семинар һаяхан боложо, һонирхолтойгоор үнгэрбэ.

Артелиин түрүүлэгшэ нүхэр Г. Цыденов «колхознигуудые ажалайнь түлөө урмашуулха гурим» гэһэн элидхэл хээ.

Колхозой ажал хүдэлмэридэ комсомолшуудай түрүү үүргые дээшэлүүлхэ, залуушуулай дунда хүмүүжүүлгын хүдэлмэри һайжаруулха гэһэн асуудалнуудые семинарта хабаадагшад зүбшэн хэлсээ.

Удаань сугларагшад колхозой фермэ, бригадануудаар ябажа, колхознигуудай ажалтай танилсаа, байра байдалыень хараа.

О. Раднаев.

Республикын колхозуудта барилгын модо, шулуунай ямараар бэлэдхэгдэжэ байһан тухай

1957 оной мартын 5-най мэдээн

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр).

Аймагууд	Барилгын модон	Шулуун
Зэдын	124,0	26,3
Түнхэнэй	108,3	7,8
Бичурын	97,5	34,8
Хойто-Байгалай	96,3	30,3
Кударын	87,75	78,0
Закаменай	81,0	—
Тарбагатайн	72,0	40,0
Ториин	71,5	1,3
Сэлэнгын	68,2	37,9
Хориин	65,0	4,0
Прибайкальска	64,6	3,8
Б-Кударын	62,0	12,0
Яруунын	59,5	—
Мухаршэбэрэй	53,7	30,5
Кабанскын	53,1	35,0
Иволгын	53,0	11,2
Баргажанай	36,5	3,5
Баунтын	35,0	—
Кяхтын	33,3	—
Хэжэнгын	31,0	—
Заиграйн	23,3	11,4
Курумканай	23,3	—
Ахын	20,0	—

Март һара гаража, дулааржа эхилбэ. Тиимэһээ малай байрануудые, культурна эмхи зургаануудай байшангуудые олоор барижа орохо саг ерээ. Мүн саһанай хайлаагүйдэ бэлдэгдэһэн модо шулуугаа ой тайгаһаа шэрэхэ тон шухала.

Зэдын, Түнхэнэй, Бичурын, Хойто-Байгалай аймагууд барилгын модо яһала һайнаар бэлдэжэ байна. Гэхэтэй хамта, республикын колхозуудта модо бэлэдхэхэ, шэрэхэ хүдэлмэри тон хангалтагүйгөөр ябажа байна. Хэрбээ модо бэлэдхэхэ түсэб 1956 оной мартын 1-дэ 78,4 процент дүүргэгдэһэн байгаа һаа, мүнөө жэлэй энэ үедэ оройдоол 64,4 процент болоо. Ой модоор элбэг Заиграйн, Курумканай, Хэжэнгын, Кяхтын аймагууд энэ шухала хэрэгтэ илангаяа хайша хэрэгээр хандана.

„БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭНДЭ" БЭШЭҺЭНЭЙ ҺҮҮЛЭЭР

„Байра муутай отаранууд"

Кяхтын аймагай Калининай нэрэмжэтэ колхоз түл абалгада муугаар бэлдэнхэй. Хонидой байранууд заһагдаагүй, хүйтэн, хонишодой байха гэр заһабарилагдаагүй байһаар гэһэн бэшэг манай газетын 1956 оной декабриин 28-най номерто «Байра муутай отаранууд» гэһэн гаршагтайгаар толилогдоһон байгаа.

«Усть-Кяхта нютагта байдаг отаранууд мүнөө шэнэ байрануудта оруулагданхай. Мүн хонишодой байха гэрнүүд заһабарилагдаа. Тус отарада тусхай машина, мори унаа үгтөөд, мүнөө отарын хонид үбһэ тэжээлээр ходо хангагдана» гэжэ манай редакцида Кяхтын аймсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо нүхэр Ермолаев мэдээсэбэ.

СЭМБЭ НЭХЭГШЭДЭЙ ОРОЛДОСОТОЙ АЖАЛ

«Виадук—Комушка» гэжэ бэшээтэй мантагар автобус «Бабушкин» үйлсэһөө гаража, талын дундуур зурыһан харгыгаар тооһо бурьяса табилуулна...

Автобусой зогсодог газарһаа холо бэшэ, зүүн-баруун тээшээ һунаһан ехэ хашаагай хойгуур хэдэн гэр жэрылдэнэ. Газаагуураа уряа лозунгнуудаар шэмэглэгдэһэн сэмбын фабрикын конторо тэдэ гэрнүүдэй дундаһаа илгаран харагдана.

Фабрикын директорэй кабинедтэ ороходомнай хэдэн эхэнэр шухала асуудал шиидхэжэ байһан хэбэртэй, хөөрэлдэжэ байба. Столой саада захада һууһан директор нүхэр Альцман уданщьегүй хөөрэлдөөгөө дүүргэжэ, бидэнэй ямар хэрэгээр ерэһые мэдэхэдээ, коллективэйнгээ ажал хүдэлмэри тухай богонихоноор хэлэжэ үгөө.

—Коллективэйнгээ ажал хэрэгые хэдэхэн үгөөр хуу харуулхын аргагүй. Хүдэлмэритэймнай һайса танилсаха гээ һаа, үйлэдбэрииемнай нюдөөрөө хаража, хүдэлмэрилэгшэдтэймнай хөөрэлдэгты,—гэжэ тэрэ дурадхаба.

Хашаа соогуур зэргэлһэн ута сагаан корпусуудай нэгэн соо ороходо уужам, һаруулшье. Энэ цехын хоёр хажуугаар сэмбэ нэхэдэг станогууд жэрытэр тодхоотой. Тэдэ станогуудта дандаа залуухан басагад заб сүлөөгүй хүдэлжэ байба. Станогуудта нэхэгдэжэ гараһан сэмбэ шанар шалгагшадта асаржа үгтэнэ. Хэдэн басагад хүндэлэбшэ дээгүүр татагдаһан сэмбын шанарые наринаар шалгана, утаһанайнь бусайдаһан, хүрмэлдэһэн газарые мелээр тэмдэглэнэ...

Цехын булангай багахан таһаг соо нормировщица нүхэр Горькова ханын газетэ гаргажа байба. Тэрэ басагантай танилсаһанайнгаа һүүлдэ цехынгээ хүдэлмэриин ябаса тухай хөөрэжэ үгэхыень, түрүү хүнүүдтэеэ танилсуулхыень хүсэбэбди.

—Ехээршье һонирхуулха юушье байха һэм. Абаһан уялгаяа дүүргэхын түлөө тэмсэжэ байгшабди. Үнгэрһэн һарада цехымнай хүдэлмэришэд эдэбхи ехэтэйгээр хүдэлмэрилжэ гараа,—гэжэ нүхэр Горькова хөөрэнэ.—Тиихэдэ энэ жэлдэ шэнэ продукци үйлэдбэрилдэг болоһомнай һайшаалтай агша. Жэлэй эхинһээ хойшо шэнэ түхеэрэлгэнүүдые тодхожо, нарибтар сэмбэ, драп, трико гэхэ мэтые нэхэдэг болоһон байнабди. Түрүүшын үедэ зарим хүдэлмэришэднай шэнэ станогуудтаа дадаагүй дээрэһээ нормоёо ядалсад гэжэ дүүргэгшэ һэн. Мүнөө тэрэ бэрхэшээл усадхагдажа эхилээ.

Нэхэлгын станогуудай хоорондуур саашалжа, нарибтар сэмбэ нэхэдэг станогыень харабабди. Хоёр валигай хоорондо татаатай байһан олон

мянган утаһанай хоорондуур челногойнь урагша хойшоо зургалзахань һонирхолтойгоор харагдана.

—Манайда ажалай түрүүшүүл яһала олон. Һаяхан болоһон һунгалтада цехымнай коллективэй дундаһаа хэдэн хүнүүд Улан-Удын городской Соведэй, районно Соведэй депутадаар һунгагдаа,—гэжэ эндэ ябалсаһан цехын халаанай мастер нүхэр А. А. Головчанская хөөрэбэ. Тэдэнэй нэгэниинь энэ Борис Иванович Тимошкин,—гээд хүрэн хилэн самсатай, набтаршаг бэетэй залуу хүнтэй бидэниие танилсуулба.

Нүхэр Тимошкин 1946 ондо ФЗО-гэй һургуули дүүргэһэнэйнгээ һүүлдэ 1950 он хүрэтэр нэхэлгын цехтэ мастерай туһалагшаар ажаллаа һэн. Һүүлээрнь гурбан жэлэй туршада Советскэ Армиин зэргэдэ алба хэһэнэйнгээ удаа, дахяад энэ ажалдаа хүдэлмэрилнэ. Мүнөө нүхэр Тимошкин шадабари мэргэжэлээ саашадань дээшэлүүлхын түлөө саг үргэлжэ оролдоно. Мастерай орлогшо Борис Тимошкин станок, бригада бүхэнэй хүдэлмэриие һайнаар мэдэдэг, тохёолдоһон бэрхэшээлнүүдые түргөөр зайсуулжа шададаг юм. Тэрэнэй хүдэлмэрилһэн халаанда графигаа дүүргээгүй бригада байдаггүй шахуу. Эрдэм мэргэжэлээ саашадань дээшэлүүлхын тулада Борис Иванович үдэшын техникумдэ заочноор һуралсана.

Нүхэр Тимошкиной даадаг халаанда хүдэлмэрилдэг сэмбэ нэхэгшэ залуу эхэнэр Гордеева мүн лэ түрүүшүүлэй зэргэдэ ябалсана. Энэ нүхэрнай оройдоо хоёрхон жэлэй турша соо ажаллажа байха зуураа, имагтал һайн шанартай сэмбэ нэхэдэг болонхой.

Мүнөө Агуусхэ Октябриин 40-дэхи ойн хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ хабаадалсаад, халаан бүхэнэйнгөө нормые 115 процентһээ доошо бэшээр дүүргэнэ.

Сэмбын фабрикын бусад цехүүдэй коллективүүд эдэ үдэрнүүдтэ абаһан уялгаяа дүүргэхын түлөө шангаар тэмсэжэ байна. Ноохо ээрэдэг цех фабрикын гол цехүүдэйнь нэгэн мүн. Юуб гэхэдэ, эндэ ээрэгдэһэн ноохоор нэхэлгын цехынхид хүдэлмэрилнэ. Эндэ нүхэр Даниловагай даадаг ноохо ээрэгшэдэй бригада мүрысөөндэ хэдэн һара соо түрүүлжэ ябана. Мүнөө тус бригадынхид апрель һарын түсэбөөр хүдэлмэрилжэ байха зуураа, нэгэшье голодоһо гаргахаяа болинхой.

Фабрикын будалгын цех. Нэхэгдэһэн сэмбэ эндэ элдэб үнгэтэй будагта хэгдэжэ хатаагдаад, һүүлдэнь утюгдүүлэн гарана. Ажалшадта шанар муутай сэмбэ, трико эльгээжэ болохогүй. Тиимэһээ үшөө дахин наринаар шалгаха хэрэгтэй. Энэ хүдэлмэриие нүхэд З. Кириллова, Д. Карпов болон бусад һайнаар дүүргэнэ. Тэдэнэр «Эрхим хүдэлмэрилэгшэ» гэһэн нэрэзэргэдэ хүртэһэн байна.

Үйлэдбэриингөө даалгабариие декабриин 14-дэ 105 процент дүүргэхэ, тиигээд жэлэй эсэс болотор түсэбһөө гадуур үшөө 50 мянган метр һайн шанартай сэмбэ нэхэхэ уялгатайгаар мүнөө сэмбэшэд хүдэлмэрилнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Мастерай туһалагша Б. И. Тимошкин сэмбэ нэхэгшэ Мария Гордеевада заабари үгэжэ байна. 2. Ээрэгшэдэй бригадын бригадир Е. П. Данилова ажалдаа байна.

Х. Ванчикова,
А. Мантаевай фото.

ПРОПАГАНДИСТДА ТУҺАЛАМЖА

„Колхозой үйлэдбэриие түсэблэлгэ" гэһэн заняти яажа үнгэргэхэб

Хүдөө ажахын экономико шудалха семинарнууд, кружогууд хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй экономическа эрдэмые дээшэлүүлхэ зорилготой гээшэ. Хүдөө ажахын экономикын шухала асуудалнуудай нэгээр—«Колхозой үйлэдбэриие түсэблэлгэ» гэһэн темээр заняти хэхэдээ:

1) хүдөө ажахые түсэблэхэ шэнэ гурим,
2) колхозой түсэб табиха гурим,
3) түсэбэй дүүргэлтые хиналга гэхэ мэтые хараадаа абаха хэрэгтэй.

Энэ асуудал гүнзэгыгөөр ойлгохын тула: В. И. Ленинэй «Ажахын нэгэдхэмэл түсэб тухай», Зохёолнууд, 32 том, 114—122 хуудаһан, «Нүхэр Кржижановскидо, Госпланай президиумдэ», энэ томой 349—352 хуудаһан; «Хүдөө ажахыгаа түсэблэдэг ёһые хубилгаха тухай» КПСС-эй ЦК-гэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1955 оной мартын 9-нэй тогтоол; «Хүдөө ажахын артелиин Устав тухай, колхозно үйлэдбэриие эмхидхэхэ, артелиин ажал хэрэгые хүтэлбэрилхэ хэрэгтэ колхознигуудай эдэбхи үүсхэлые улам хүгжөөхэ тухай»; «Колхознигуудта һара бүри аванс үгэхэ, колхозуудтахи ажалай нэмэлтэ түлөөһэн тухай» (1956 оной мартын 10-най «Правда» газетэ), КПСС-эй ЦК-гэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолнуудые, КПСС-эй ЦК-гэй 1953 оной сентябрьска, 1955 оной январска, 1956 оной декабрьска, 1957 оной февральска Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые; партиин XX съездын, СССР-эй Верховно Соведэй 6-дахи сессиин материалнуудые уншаха хэрэгтэй.

«Хүдөө ажахые түсэблэлгын шэнэ гурим» гэһэн нэгэдэхи асуудалаар хөөрэлдэхэдөө, хүдөө ажахые түсэблэлгын хуушан гуримай гол дутагдалнууд тухайда хэлэхэ, түсэблэлгын шэнэ гуримай үлүү һайниие харуулха шухала.

Түсэблэлгын хуушан гуримай ёһоор элдэб жэжэ тоонууд, жэшээлбэл, ороохото культура бүхэнэй тарилгын талмай, бүхы түрэлэй мал, трактораар хэдэг хүдэлмэри бүхэн түсэблэгдэдэг байһан юм. Тиихэдэ колхоз, аймаг бүхэнэй байгаалиин, экономическа арга боломжонууд хараада абтадаггүй, колхознигуудай эдэбхи үүсхэлые дэмжэдэггүй, харин түсэбүүд ёһын тэдыдэ, нэгэн адляар табигдадаг байгаа бшуу. Энээн тухай хөөрэхэдөө нютагай байдалһаа, мүн КПСС-эй ЦК-гэй Пленум дээрэ Н. С. Хрущевой хэһэн элидхэлһээ, КПСС-эй ЦК-гэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1955 оной мартын 9-нэй тогтоолһоо жэшээнүүдые абажа хэрэглэхэ шухала.

Хуушан гуримаар түсэблэдэг байха үедэ манай республика дотор хонидые, илангаяа нарин ба нарибтар ноохотой хонидые үсхэбэрилхэ асуудалда анхарал тон багаар хандуулагдадаг һэн. Энэ ушар юун дээрэһээ болодог байгааб гэхэдэ, мал ажалай энэ шухала һалбариие хүгжөөхэдэ таарамжатай республикымнай байгаалиин, экономическа байдал хараада абтадаггүй һэн.

Республикын городууд шадархи аймагуудта үнеэдые олоор үсхэбэрилхэ, хартаабха болон овощь ехээр тариха хэрэгтэ анхарал багаар хандуулагдадаг байгаа. Малай тэжээл элбэгээр бэлэдхэхэ асуудал мууса шиидхэгдэдэг байһан юм. Малай тэжээл болохо овёс, ячмень жэл ерэхэ бүри багаар таригдадаг боложо байһан байна. Кукуруза бүришье таригдадаггүй байгаа.

«Хүдөө ажахые түсэблэдэг ёһо гурим хубилгаха тухай» КПСС-эй ЦК-гэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1956 оной мартын 9-нэй тогтоолоор хараалагдаһан хүдөө ажахыгаа түсэблэлгын шэнэ гуримай гол удхые тайлбарилан харуулха хэрэгтэй.

Хүдөө ажахын хүгжэлтые түсэблэхэдөө промышленна центрнүүдтэ ажаһуудаг хүн зоной эрилтые хангаха, гүрэнэй нөөсэ бии болгохо, харин гүрэнүүдтэ талха, таряа худалдаха гэхэ мэтын эрилтэнүүд хараада абтадаг байна. Хүдөө ажахын продукци уялгата ёһоор гүрэндэ тушааха, МТС-эй хүдэлмэриин түлөө натура түлбэри түлэхэ, гүрэндэ хүдөө ажахын продукци худалдаха, контрактацяар тушааха гэхэ мэтэ мүн лэ хараада абтадаг.

Түсэблэлгын шэнэ гурим хадаа газараа һайнаар, хүсэ ба зөөреэ хүсэдөөр ашаглаха, хүсэ багаар гаргажа, продукци ехээр абаха арга бии болгохоһоо гадна, колхознигуудай эдэбхи үүсхэлые ехээр хүгжөөхэдэ туһална.

Түсэблэлгын энэ шэнэ гурим гүрэндэшье, колхозуудташье ехэ туһатай.

Хүдөө ажахые түсэблэлгын шэнэ гуримай үлэмжэ һайн талануудые харуулха хэрэгтэй. Энээниие БМАССР-эй, СССР-эй хүдөө ажахын хүгжэлтын тодорхой жэшээнүүд дээрэ, илангаяа 1954, 1956 онуудай дүнгүүдые жэшэжэ харуулхада болохо. Манай республикын колхознигуудай ажалай эдэбхи улам дээшэлжэ, һүүлэй жэлнүүдтэ олохон колхозууд горьтой амжалтануудые туйлаа. Жэшээлхэдэ, Хэжэнгын аймагай Хрущевой нэрэмжэтэ колхоз һүүлэй хоёр жэлэй туршада ороохо таряа, мяха, һү, ноохо хоёр дахин ехээр абадаг болоо.

МТС-эй хүдэлмэриие хайшан гэжэ түсэблэхэ тухайда түгэсхэл дотороо хэлэхэ хэрэгтэй. Түсэблэлгын шэнэ гуримай ёһоор, МТС-эй машинаар хэхэ хүдэлмэриин хэмжээе колхоз МТС хоёр хоорондоо хэлсэжэ баталдаг. МТС-эй директор колхозтой баталһан договороо, МТС-эй үйлэдбэриин түсэбөөр хараалагдаһан тракторна хүдэлмэриин хэмжээе колхозой зүбшөөгөөд лэ байгаа һаань, хубилгаха эрхэтэй. Тайлбарилан хэлэбэл, колхозой ажахын элдэб һалбаринуудые оньһожоруулхын тула МТС-шье, колхозшье эдэбхи үүсхэл гаргаха ехэ арга боломжотой болоо.

«Колхозой түсэб табиха гурим» гэһэн асуудалаар түсэблэлгын гол документнүүдтэй: холын хараата түсэб, үйлэдбэриин жэлэй түсэб, орошо гарашын сметэ, бригада, фермэдэ үгтэһэн жэлэй даабари гэхэ мэтэтэй танилсуулха хэрэгтэй. Тиимэ документнүүдые колхозой правлени МТС хоёр бэлдэдэг, колхозой хамтын суглаан баталдаг, мүн тэрэнииень аймгүйсэдком шалган харадаг юм.

Гүрэндөө хүдөө ажахын продуктнуудые тушааха, худалдаха даалгабаринуудые аймагай Соведэй гүйсэдком сентябриин 1-һээ оройтуулангүй колхозуудта хүргэхэ ёһотой. Тэдэ даалгабаринууд колхоз доторхи түсэблэлгын гол зүйл болодог. Колхозой ажалые түсэбэй ёһоор эмхидхэхэ, гүрэнэй түсэбтэ даалгабаринуудые дүүргэхэ, эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ хүдөө ажахын продукци ехээр абаха, хүсэ багаар гаргаад, продукци ехээр абаха, колхознигуудай ажана байдалые бүри һайжаруулха зорилгонууд колхозой түсэбтэ хараалагдадаг.

Түсэб гээшэ колхознигуудые бүри һайнаар ажаллаха ябадалда зоригжуулдаг, эмхидхэн элсүүлдэг байха ёһотой. Тиимэһээ бага уялгануудые түсэб соо хараалжа болохогүй. Зүгөөр, хүсэд дүүргэгдэмээр түсэб табигдаха ёһотой. Колхозой түсэб табихадаа колхознигуудые, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдые үргэнөөр хабаадалсуулха шухала байһаниие тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Хүдөө ажахын культурануудай ургасые, һү һаалгые, мяха абалгые, ноохо хайшалалгые ехэ болгохо гол зорилго түсэб соо хараалагдаха ёһотой. Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ, эдлүүриин газарай 100 га бүридэ продукци ехээр абаха, продукциин өөрынь үные химдаруулха асуудалнуудта тусгаар анхарал хандуулагдадаг.

Ямар түрүү аргануудые, эрдэм ухаанай туйлалтануудые колхоздо хэрэглэхэб гэжэ түсэб соо хар[...]лагдаха зэргэтэй.

Колхозой түсэб табигдаһанайн[...] удаа колхознигуудай хамтын с[...]лаан дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ [...]талагдадаг. Колхозой түсэбын[...]рэнэй даалгабаринуудые дүүрг[...] колхозой доторой эрилтэнүүд[...] хангаха зорилготой хэр таар[...]данаб гэжэ аймагай Соведэй г[...]сэдком шалгаха уялгатай.

Ажалаа зүбөөр түсэблэдэг кол[...]зуудые жэшээ болгон харуулха [...]рэгтэй. Жэшээлхэдэ, Амурай [...]ластиин Тамбовско районой «Кр[...]ный орден» колхозой дүй дүр[...] тухай С. А. Игнатовай бэшэһэн [...] «Колхозуудай экономикын ш[...] зүйлнүүд» гэжэ 1956 ондо Гүрэ[...] политическэ хэблэлээр гараһ[...] номые хэрэглэжэ байгаад хөөрэ[...]дэ болохо.

Түсэбэй дүүргэлтые хиналгын [...] хашанар, тэрэниие хайшан т[...] бэелүүлхэ тухай хөөрэжэ үгэхэ [...]рэгтэй.

Түсэбэй дүүргэлтые хиналг[...] гүрэнэй, партийна органууд, [...] колхозой партийна организаци [...] үүргэ дүүргэдэг. Колхозой парт[...]на организаци түсэб дүүргэхэ х[...]жээ-ябуулгануудые зүбшэн хэл[...]дэг, колхозой правлениин хүдэл[...]ридэ хододоо туһа хүргэдэг, соц[...]листическэ мүрысөө эмхидхэдэг, [...] сэбөө дүүргэхэ, үлүүлэн дүүргэх[...] түлөө тэмсэлдэ колхознигуудые [...]хидхэн элсүүлдэг юм.

Хүдөө ажахыда түрүү арга ме[...]дүүдые хэрэглэлгын талаар тод[...]хой жэшээнүүдые хэрэглэхэ, кол[...]зой партийна организациин хүд[...]мэриие бодотоорнь харуулха хэр[...]тэй.

Б. АЮШЕЕВ.

ТҮРҮҮ ДҮЙ ДҮРШЭЛ ТУХАЙ

Эхирлэдэг хони олоор үсхэдэг үбгэн

Мухаршэбэрэй аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой хонишон Т. Д. Брылев эхир хурьгадые олоор абадагаараа, ноохо ехээр хайшалдагаараа республика доторoo суурханхай. Энэ хонишон тухай, тэрэнэй хүдэлмэриин баян дүй дүршэл тухай манай корреспондентын тэмдэглэл толилогдоно.

* * *

Хашабаа шаргын зохидхоноор- шэдэлхэ гээшэнь аргагүй, яба- байhайб гэжэ hанахаар. Һүүл, байень монсойтор уяжа за- архиhан жэбжэгэрхэн сабидар мнай заадажа ябаад, боожоо ан, даран хатарна. Теэд хүрэхэ ртаа дүтэлшэhэндөө гэмшэл- хотогор соохоо манаран хөө- байhан ууралай саана малай эхэн байранууд харагдажа за- паба.

Энээхэн булагай эхиндэ Три- Дементеечнай хонидоороо үбэл- ю байдаг юумэл даа,—гэжэ нү- ик ууралтажа байhан хотогор тэ заана.

ойроод — хүбэн сагаан саhаар аатай үргэлжэ дунгяарhан та-

Үбгэжөөлнай гэртээ байгаа гү, үгы гү?

Игаабари наратай үдэр бай- бэлшээридэ гараагүй hаа, хо- нь газаагуураал байха hэн.

Хүлеэхэ, али бэлшээри дээ- ошохо ёhотой болоно гүбди?

Иигэжэ хөөрэлдэhөөр хонидой ануудта дүтэлжэ ябатараа рни хойшоо заажа:

Тээ тэрэ хойто полиин таша- руу нэгэ hүрэг хонид наашаа жо ябана хэбэртэй. Лаб лэ Три- Дементеевич байгаа ёhотой,—

эдэхэн сагай үнгэрөөд байха- хонидшье голдоо орожо, ундал- харза тээшээ шогшолдошо- Дунда зэргын бэетэй, хүнгэхэ- гэшхэлhэн үбгэн хонидойнгоо оhоо яаралтайгаар алхална. үүшын хонид уhандаа орошон- , харзаhаа турьясагаан, уhа алтайгаар шом-шомхон ууса- гаад, гэдэргээ гаража, бэшэнээ улна. Үhэ ноohoo хүсэшэhэн, даа томо томо, тарган хонидой дээрэ гарамсаараа сухарил- байгаад, тус-тас байтар мүр- дэжэ байхыень харахадаа, эдэ ид ута хүйтэн үбэлые дабажа набди гэжэ мэдэнэшьегүй ха э hанагдана.

Сайн байнаа, айлшад, — гэжэ шон саанаhаа энеэбхилэн мэн- элhээр ерэбэ. Тухайлхада, та- д лэ наhатай үбгэн. Бүтүү хара лынь hая hаял үлэ мэдэг буу- тажа ябаhан хэбэртэй.

— Сайн даа, сайн! Амгалан hайн на гүт даа, Трифон Демен- вич?, — гэжэ фермые даагша ат Зинатович асууна.

— Яашхамнай hэм. Үлзээ hайн алди даа.

— Хониднайшье түлэг лэ хурь- жа байна ааб даа?

— Захалшоо даа, — гэжэ үбгэ- д хүхюутэйгээр хэлээд,—февра- н тэнгhээ шааяшоол, гээшэ..,— э нэмээнэ.

Иигэжэ ехэл баяртайгаар хөө- дэжэ байтараа фермые даагша тэ мэгдэшэжэ: — hүү! «Һүгэл- д, шаахаяа мартаба» гэhэндэл най зугаандаа найрашоод, та- танилсуулангүй байбалби.. илсагты, Трифон Дементеевич, энэ хүн газетын хүдэлмэрилэгшэ.. корреспондент, — гээд, намда хандажа: — Энэ хүн манай суута хонишон Трифон Дементеевич Брылев гээшэ, — гэжэ танилсуулба.

Иигэжэ жэлдээ зуугаад хонидые эхирлүүлжэ, түл олоор абадаг, ноohо ехээр хайшалдаг Мухаршэбэрэй аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой эрхим хонишон үбгэнтэй харза — булагай эхин дээрэ танилсабабди,

— Эхир хурьгадые олоор абана гэжэ үнинэй дуулагша hэмди. Тиигээд мүнөө хонидтнай хурьгалжа байна гэжэ дуулаад, амар мэндыетнай мэдэхэ, дүй дүршэлтэйтнай танилсаха hанаатай ерэгдээ гээшэ, — гэхэдэмни үбгэн хонишон энеэбхилжэ, ехэл баяртай янзатайгаар: — hайн лэ даа, hайн.. Болонол ааб даа, хүдэлмэри тухайгаа шадаха соогоо хөөрэнэл аабзэбди. Адуу малаа, хони ямаадаа үсхэхэ, олошоруулха гэжэ оролдожол байгшабди, — гэжэ мэгдүүгээр дээрэ дээрэhээнь хэлэнэ.

Энеэбхилхэ, дуугархаарнь тухайлхада, Трифон Дементеевич «үгэ бэдэржэ, үбэрөө уудалхаар» бэшэ, зугаатай, хүхюун янзатай хүн хэбэртэй.

Энэ үедэ хонид тээ зүүлжээ ошоод байраhаа наана зуугаад метрын газарта түхэреэлээд шаралжа байhан солоомон дээрэ бөөгнэржэ байба.

— Энэ тала дунда юунэйхиие хонидтоо солоомо тараажа үгэдэг юм гээшэб гэжэ гайхажа байна гүт? — гэжэ хонишон асуугаад, юумэ дуугарха забдыемнайшье үгэнгүй өөрөө харюусана: — Хашаа хорой соогуур хог—бог болгожо байхын орондо солоомыень хонидто байраhаа холохоно, талада тараагаад үгэхэдэ дээрэ байдаг. Садхалан, тарган хонидые байра соо хаажа, хашалдуулжа байhанай хэрэггүй. Иигэжэ hалхи, жабаргүй байхада сэбэр агаарта гараад, ногоохон солоомо шэмхэлжэ, бэеынгээ бохёо гаргажа байхадаа холо дээрэ.

Тииhээршье байтарнай зарим хонид бэшэнээ дахуулаад байра тээшээ зүглэжэ захалба.

— Хэр олон хурьгатай боложо байнат?—гэжэ фермые даагша асуугаад орхино.

—Зуугаад болоjo байна.

—Эхир хурьгад?

—Хори гаран.

—Хайшан гэжэ ажаллахадаа хонидоо олоорнь эхирлүүлнэ, эхир хурьгадаа нэгэшье үхэлгүйгөөр түлжүүлнэ гээшэбта?—гэжэ эхир хурьгад тухай хөөрэлдөөн болоходонь hамбаашалан, асуугаад орхинобди.

Үбгэжөөл бодолгото болоод, нэгэ хэды саг соо дуугайхан ябаhанай hүүлдэ:

—Захаhаань абан хөөрэхэ болоо hаа, удаахан саг хэрэгтэй байха,— гээд, энеэбхилэн татажа:—Битнай шагнажал үгөө hаатнай хашартарытнайшье шашажал ябахадаа торохогүй байхаб, хүрөө, болоо гээрэйт,—гэжэ бажаганаса энеэбэ.

1. Эхирлэдэг хонидые үсхэлгэ

—Эхир хурьгад.., Эхирлэдэг хонидые олоор үсхэдэг болохо тухай үнихэнэй бодожо, hанаандаа ьхэжэ ябадаг hэм,—гээд Три- Дементеевич хөөрөөгөө захал- —Тиигээд табяад онhоол, үнэн- хадаа, табин хоёр онhоол энэ эгтэ хам оролсожо, эхирлэhэн идойнгоо хурьгадые hүрэгтөө юдэг болоjo захалhан байнабди. дань хурьга, түлгэд лэ байг, — хамаагүй,—энээрүү тэрээрүүнь хаад, хуймуулаад, отаранууд гуур хуу тараагаад, томо болоонь таргашалжа, мяхан бол- д, гүрэндэ тушаагаад, hалгажардаг байhан юм. Тиихэ үедэ хэлэ, —өөрэгүй!—гэжэ үбгэжөөл, анайхяа hанахадаа сухалынь эшэнэ янзатай, шангаршахаяа на. Тиигээд түр зуура дуугай жо, намдаhанай hүүлдэ хөөрөө- үргэлжэлүүлбэ:

—Манай эндэ зоотехник болоjo hэн Александр Никифорович инцев лэ—мүнөө ондоо колхоз- хүдэлхэеэ ошонхой—энэ хэрэгтэ хэ оролдолгоо гаргажа, манда алhан байна. Табин хоёр—та- гурбан онуудта эхирлэhэн хо- ойнгоо хурьгадые, илангаяа үүдыень хайшаншье hалган- гээр томо болгожо, өөhэдынгөө рын хонидой hүрэгтэ табиhан набди. Тиигээд хойто жэлнүүд- ь—табин дүрбэ—табин табан удта hүрэгтөө табиhан за- түлгэ хониднай хурьгалжа, рлэдэг хониднай hураггүй оло- шоhон байна. Тиигээд лэ эхир аhан хурьгадаа жэл бүри hүрэг- үлөөгөөд лэ байдаг болобоб. ла түрүүлжэ эхи табиhанhaaмни шо таба—зургаан жэл үнгэрөөд hада, үнгэрэгшэ жэлдэ отарым- хонид соohoo зуу гаранинь эхирлэhэн, гурбалhан, дүрбэлhэн байна.

100 гаран хонин!... Нэгэ отара соо иимэ олон хонид эхирлэхэ гээшэ, нээрээшье, тон шухаг, ойро-дүтэдэшье дуулдаагүй ушар гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Нёдондо отарын 465 хонид соohoo 90 гараниинь эхирлэhэн, 13-ниинь 3—3 хурьга, 4-ниинь 4—4 хурьга түрэhэн байна. Тиигээд нэгэшье хурьган гарзалаагүй. Хонидойнгоо иигэжэ олоороо эхирлэhэнэй ашаар Трифон Дементеевич нёдондо 100 эхэ хонин бүриhөө 128 хурьга абажа, бултыень түлжүүлээ.

—Хонидоо түргэнөөр үсхэхэ, эхирлэдэг хонидоо олошоруулха гээ hаа, эхир хурьгадые шэлэжэ, hүрэгтөө үлөөгөөд лэ, hанаагаа амаршаха бэшэ, саашанхи хүдэлмэрииень мартажа болохогүй,—гэжэ үбгэн хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ: — Тон түрүүндэ, хурьгадhaa hалгаагдаhан эхэ хонидые зундаа хүхэ ногоондо hайнаар бэлшээжэ, хүшэ тамир абхуулха, таргалуулха хэрэгтэй. Хүшэ шадал hайнтай, тарган—дан үлүү ехээр, бөөрэ бүтүү болотороо таргалшаhан бэшэ ааб даа—хонид лэ ототой байжа, ороондо hайнаар ородог. Тиигээд эхирлэхэнь олон байдаг юм. Хурьгадыншье томо, бэежэhэн байха. Тэнхээ тамир hайнтайгаар ороондо ороhон хонид намартаа полиин табигдамсаар бүри таргалжа, хурьгал-хурьгалтараа хүшэеэ табидаггүй. Тиигээд эхирлээдшье байхадаа хоёр хурьгадые садхаахаар hүтэй байдаг юм. Би дан үлүү «бөөрэ бүтүү» болотороо таргалhан хонидhoo бэшэн гэжэ юундэ хэлээ hэнбиб гэхэдэ, нэгэ—хоёр жэл hубайржа гү, али тииhээ тиитэрээ бордуулhан хонид, юундэшьеб, али олон hубайршадаг байнал даа. Эхэ малые дан үлүүгээр таргалуулхагүй гэжэ зоотехническэ заабаринууд соошье байдаг. Теэд жэлдээ хурьгалжа, хүхүүлжэ байhан хонид тиитэрээ таргалшаха гэжэ юун байхаб. Эхэ хонидые шадаал hаа hайнаар эдеэлүүлжэ, бэлшээжэ, таргалуулха хэрэгтэй.

Һүүлээрнь Трифон Дементеевич түл абалгадаа ямараар бэлдэдэг, хурьгадаа ямар аргаар, хайшан гэжэ харууhалдаг тухайгаа хөөрэбэ.

2. Хурьгадые түлжүүлхэ тухай

...Урагша хойшонь харуулжа шэнээр бариhан типовой байра. Байрын газаахи хашаа хоройнууд агдам, уужам hайнууд. Зосоонь ороходо hаруулхан.

—Һайн лэ байра даа. Мүнөө жэлдэ түрүүшынхеэ үбэлжэжэ байнабди. Тэрэ зүүн тээхитэй хоюулайень зуугаад мянган түхэриг гаргажа, колхознай барижа үгөө юм, — гэжэ үбгэжөөл, зэргэлээд байhан байрые заалсан, баяртайгаар хөөрэнэ. Тэндэнь Трифон Дементеевичын аха, жараад наhатай Семен Дементеевичын даадаг түлгэн хонидой отара байрладаг юм.

Байрын нэгэ хажууда залгуулаад бариhан нарай хурьгатай хонидой байдаг байрада оробобди. Багахан, багахан таhалганууд соо хонид хурьгадаа хүхүүлжэ байна. Томохон болоhон зарим хурьгад ногоохон hайхан үбhэшье шэмхэлжэ байха юм.

Трифон Дементеевич нэгэ таhалгын хажууда зогсожо:—Энээхэн хонин жэлдээ эхирлэдэг юм, мүнөө жэлдэшье эхирлээ, — гээд таhалга соонь орожо, hая тэнжэжэ байhан хара алаг адлихан хурьгадые эхынь хүхэнүүдтэ дүтэлүүлхэеэ оролдоно. Хүхэеэ оломсоороо хурьгадшье хомхойгоор хүхөөд захалшаба.

—Барhад хоёр хадаа эхынгээ hүндэ үшөө hайн саданагүй гээшэ алтай? Хомхойхоноор хүхэжэ байхыень харыт. Байз эхирлэhэн хонидтоо талха таряашье горьтойхоноор эдюулдэг болохо байна,— гээд үбгэжөөл сугтаа хүдэлдэг нүхэртөө, Куприян Афанасьевичтаа хандана.

—Түрүүшээр лэ, үбhэ шэмхэлдэг, hагшадhа юу-хээ эдидэг болотороол нарай эхир хурьгад бага зэргэ ядардаг, тиигээд саашадаа хамаагүй болошодог юумэл даа,—гэжэ үбгэн хонишон уламжалан хөөрэнэ.

—Хоёрhoo олон гурба—дүрбэн хурьганай гарашахада яадаг гээшэбта?

—Иимэ ушарай болоходо гү? Заримыень hая хурьгалhан ондоо хониндо табидаг байнабди. Хэрбээ нэгэ хониной гурбан хурьга түрэжэрхёод байхада тэрэ үдэрынь ондоо нэгэ хонин ганса хурьга гаргаг даа. Тиихэдэнь гурбан хурьга гаргаhан хониндоо хоёрыень орхёод, нэгыень ганса хурьгатай хониндо абаашажа заядадагдби. Иихэдээ түрүүн заядха хонинойнгоо hая түрөөд байхада тэрэ хурьгаяа мэдүүлэнгүйшэгөөр хажуудань абаашажа, удаажаарань норгоод, өөрынь хурьгатай хамта хүхүүлээд захалха хэрэгтэй. Тиигээгүй hаа, минии бэшэ гэжэ үнэрөөрнь мэдэбэл хонин ондоо хурьга абажа үгэнгүй байжа болохо. Мүн тэрэшэлэн дүрбэн хурьганай гарабал эхэдэнь хоёрынь үлөөгөөд, нүгөө хоёрынь ондоо хонидто заядадаг байнабди. Тиихэлээрнай гурба — дүрбэншье хурьга гаргаhан, гансашье хурьга гаргаhан хонид хошоод хурьгадые хүхүүлдэг байна. Һайнаар эдеэлүүлээд байгаа hаа, хонин хоёр хурьга садхаажа ядахагүй. Нёдондо нэгэ хонимнай гурбан хурьга гаргаад, гурбуулайень өөрөө хүхүүлжэ, тэжээгээ hэн. Хамаагүйл байгаа hэн лэ даа. Зүгөөр, нарай хурьгатай, илангаяа эхир хурьгатай хонидые үлэмжэ hайнаар эдеэлүүлжэ байха хэрэгтэй.

Саашаиь дүршэлтэй хонишон нарай хурьгатай хонидоо яажа харууhалдаг, эдеэлүүлдэг тухайгаа хөөрэбэ. Һая хурьгалhан хонин арбаад хоног соо, хүхүүлжэ үгэдэггүй, түлөө абажа үгэдэггүйнүүдынь хорёод хоног соо хурьгатаяа хамта үдэр, hүнигүй байдаг. Энэ үедэнь хонидто hайхан үбhэ дуран соонь эдюулжэ, талха таряанай зүйл үгэлсэжэ байгдадаг. Хонид үдэртөө хоёр дахин уhалагдана. Хурьгад 4—5 хонохолоороол зөөлэхэн hайхан үбhэ шэмхэлжэ, эдижэ захалдаг. Тииhээр байтараа бутаруулагдаhан овёс эдидэг болоно. Бэеынь hайнаар түлжэхын тулада Трифон Дементеевич нарай хурьгадта улаан шабар, модоной хөө, тэжээлэй дабhа гэхэ мэтын минеральна тэжээл эдюулдэг байна.

—Нарай хурьгадые удаан саг соо гансал эхынь hүөөр тэжээгээд байха бэшэ, хэдэхэн хонохолоорнь юумэ эдюулжэ hургаха хэрэгтэй,—гэжэ үбгэжөөл хөөрэнэ.

Урдань эндэ хонид хабар орой хурьгалуулагдадаг байгаа. Тиихэ үедэ хурьгадынь хэдэн зуугаадаараа үхэжэ, колхозой хонид мүртэйгөөр үдэдэггүй байhан юм. Һүүлэй жэлнүүдтэ хонид үбэлдөө хурьгалуулагдадаг болоjo, түл хэзээ хэзээнэйхиhээ hайнаар абтана. Үнгэрэгшэ жэлдэ бүхы колхозоороо 100 эхэ хонин бүриhөө 112 хурьга абажа түлжүүлэгдээ.

—Урдань хонидоо хохи хабар дунда хурьгалуулдаг байхадаа яатараа зободог, абаhан хурьгадаа хонин болгожо ядадаг гээшэ hэмбибди. Тэрэ сагаа hанахашье дурамгүй... Манай эндэ хонидые үбэл лэ хурьгалуулха хэрэгтэй. Хонидые үбэл хурьгалуулхада hайн байhан тухайнь нилээд хөөрэлдэгдэдэг, бэшэгдэдэгшье гээшэ, тэрээн тухай дабтаадшье яахаб,—гэжэ үбгэн хонишон хэлэбэ.

Үбэл гараhан хурьгад түрүүн арбаад хоног соо эхэтээ ходо хамта байжа, саашадаа үдэрынь 2—3 дахин хүхөөд, hүниндөө баhал эхэтэеэ суг хоножо, кошарно-базова аргаар түлжүүлэгдэхэдээ аргагүй hайнаар томо болоно. Тиигээд хабар болоjo, дулаарамсаар хурьгад эхэтэеэ хамта бэлшэжэ захалдаг юм. Бүхэли зундаа, намартаа шэмэ hайнтай хүхэ ногоондо бэлшэhэн хурьгад үбэлжэлгын эхилтэр хоёр пүүд, хоёр пүүд хахад шэгнүүртэй болоjo, ёhотой түлгэн хонид болошодог.

Трифон Дементеевичын аха Семен Дементеевич урзанда үбэл гараhан 500-гаад эмэ хурьгадые тушаажа абаад, томошолжо заримыень тэрэ жэлдэнь намартаа ороондо оруулhан байгаа. Тиигэжэ нёдондо түлгэ хонидhoo 200 хурьга абажа, нэгэшье үхэлгүйгөөр түлжүүлээ. Үшөө 10 түлгэ хонид эхирлэhэн байха юм.

Хурьгадые нарай багаhаань хойшо эхэhээ hалгаагдаха болоторынь зүбөөр, hайнаар түлжүүлхэ хэрэгтэ Трифон Дементеевич шухала анхаралаа табидаг. Һайнаар эдеэлүүлэгдэжэ, саг сагтаа эхээ хүхэжэ байhан хурьгад хабар болотор томо болошожо, апрель соо бэлшэжэ захална. Хурьгад түрүүшээр эхэнүүдтэеэ хамта дүтын бэлшээринүүдтэ ябуулагдадаг.

—Хабар түрүүн хурьгадые бэлшээжэ захалхадаа ехээр нарилха хэрэгтэй,—гэжэ Трифон Дементеевич хөөрэнэ.—Юуб гэхэдэ, хурьгад хүйтэ абажа, үбдэжэ болохо. Холо саагуур абаашажа, удаан саг соо ябуулжа хурьгадые эсээhэнэй хэрэггүй. Эсэhэн хурьгад hайнаар гэдээгүй хүйтэн газар дээрэ хэбтэжэ, хүйтэ абажа болохо байна.

Үбэл эртэ гараhан хурьгадай ноohые заатагүй хайшалха хэрэгтэй гэжэ дүршэлтэй хонишон тоолоно.

—Зарим нютагуудта, холошье ошолтогүй, манай хүршэ «Искра» колхоздо,—гэжэ нүхэр Брылев хөөрэнэ.—Үбэл гараhаншье байгаа hаань, нарин ноohотой хурьгадай ноohые хайшалдаггүй байна. Минии hанахада, нарин ноohотойшье hаань, үбэл эртэ гараhан лэ болболынь, хурьгадые зунай халуунда хашаг, шалзадань барюулжа ябуулангүй ноohыень хайшалха хэрэгтэй. Хурьганай ноohые хайшалхада дахин узуураараа бүри үдхэнөөр ургашадаг. Ноohоёо хайшалуулжа, халуудахаяа, хашагта шуhаяа hоруулхаяа болиходоо хурьгад түргэнөөр томо болоjo захалшана.

Үнгэрэгшэ зун июль hарада хайшалhаниинь хурьган бүриhөө 400—700 грамм hайн шанартай ноohон абтаа. Тиигэжэ хурьгадай ноohон ехэ нэмэри болоо.

Трифон Дементеевич гансашье хонидоо олоорнь эхирлүүлжэ, хурьгадые олоор абадаг бэшэ, мүн эрхим шанартай ехэ ноohо абадагаараа бусадта жэшээ харуулдаг. Үнгэрэгшэ жэлдэ хонин бүриhөө дунда зэргээр 3,2 килограмм ноohо хайшалха түсэбтэй байhан аад, 3,6 килограмм хайшалаа. Отарадань нариншье, нарибтаршье, заримаиинь шэрүүбтэршье ноohотой хонид бии. Намартаа хээлитэй ябаад, үбэл, хабарай hаранuудта хурьгандаа, олохониинь хоёр—гурбан хурьганда хүхүүлжэ ябаhан хонидhoo иимэ ехэ ноohо хайшалха гээшэ тиимэшье амар бэшэ байhаниинь мэдээжэ.

Хайшан гэжэ эхэ хонидhoo иимэ ехэ ноohо хайшална гээшэбта?—гэжэ асуухада:

—Хонидые хүхэ ногоондо hайнаар адуулжа таргалуулаад, үбэлжэлгын үедэ бэлшээжэ, байхатаяа хамта hайнаар эдеэлүүлжэ, хүсэ шадалыень гэнтэ hуларуулангүй нэгэ жэгдээр байлгаха хэрэгтэй. Хонидые жэлэй дүрбэн сагта бэлшээжэ шадаха хэрэгтэй юм даа,— гэжэ хонишон харюусана.

3. Хонидые яажа бэлшээхэ ёhотойб

...Хайшаашье хара—дун сагаан саhаар хушаатай тала. Гансал хойто хадалиг гүбөөгэй урда үбэр тала зарим газараараа толботон эреэлжэ харагдана. Үбэр, нэмэри дулаан газарай саhан hая hая хайлажа, хабарай амисхаал орожо байгаа юм байна гэжэ hанахаар.

Наанаhaa ошоhон хонид шогшоогоор тооной саашалжа, түрүүшынхинүүдынь хадын бооридо аhажашье ябана хэбэртэй.

—Тэрээхэн үбэртөө гарабал эдэнэршни тогтожо эдеэлхэ байха. Тэндэнь наруули дулаахан, шулбы хагдатай,—гэжэ дуугаржа ябатараа үбгэжөөл тулажа ябаhан таягаа ара нюргандаа хүндэлдүүлэн хэжэ, дээгүүрынь гараа гарган хантаржархёод, хөөрөөгөө саашань үргэлжэлүүлнэ:—Хонидые бэлшээхэ тухай хөөрэлдэжэ ябаа hэн гүбди? Бидэнэр хонидойнгоо бараг- саан нарин, нарибтар ноohотойшье hаань, үбэл, зунгүй бэлшээжэ байдагбди. Манай хүршэ зарим колхозуудта үүлтэртэ эхэ хонид үбэлдөө бэлшээридэ гаргагдангүй, байрадаа байжа эдеэлдэг юм. Би тэрэниие ехээр hайшаадаггүйб. Юуб гэхэдэ, мал, тэрэ тоодо хонид тэжээлээ өөhэдөө амаараа олон эдижэ ябахадаал hайн юм. Гадна, бэлшээжэ, ябажа байhан хонид хүнгэнөөр түрэдэг гэжэ би hанадагби. Манай отарын хонид үбэлдөө центнер хахад үбhэ, мүн тэрэ тухай солоомо, зелёнко, бага зэргэ талха таряанай зүйл эдеэд лэ hэтэ бэлшээжэ гарадаг байна. Хурьгалhан хонид лэ хахад hара, хорёод хоног соо бэлшээридэ гарангүй байдаг.

Үбэлдөө наранай дээрэхэнэ гараhан хойно хонидоо бэлшээридэ гаргаад гурба—дүрбэн час тухай саг соо нэмэри дулаан газарнуудта ябуулжа эдеэлүүлээд, ородог байнабди. Үбэлдөө хонидоо гэнтэ тураангүй, хүшыень нэгэ жэгдэ байлгажа, ноohыень hайнаар ургуулха хэрэгтэй. Мүнөө хонидой ноohон ехэ болоjo, иигээд шугы бургааhан соогуур, хартаганаа бүртэгэнөөн соогуур ябуулхаар бэшэ болоjo байна: ноohониинь гээгдэхэ.

Һүүлээрнь үбгэжөөл хонидой ноohон руу хог-бог оруулангүй сэбэрээр байлгаха тухай хөөрөөд, зунай hаранuудта хонидоо яажа бэлшээдэг дүршэлтээ танилсуулба. Зундаа энэ отарынхид шэмэ hайнтай ногоотой Түгнын үргэн талада, Мунхан гэжэ нютагта хонидоороо зуhана. Зунай хүхэ ногооной үедэ хонидоо таргалуулжа абахын тулада Трифон Дементеевич ехэ оролдолго гаргадаг. Хонид үглөөнhөө абаад үдэшын харанхы болотор бэлшэнэ. Зүгөөр, дүршэлтэй хонишон үглөөнэй шүүдэртэ хонидые бэлшээридэ гаргадаггүй, ехээр нарилдаг.

—Үглөөнэй шүүдэр хоротой байдаг тула, жэжэ малые бэлшээхэдэ аргагүй муу: хонид дохолшохо, доторoo үбдэшэхэ ушарнууд үзэгдэдэг. Бидэнэр шүүдэртэй, илангаяа хоротой шүүдэртэй байгаа hаань, хататарынь хүлеэдэгбди. Харин бороогой уhанда хонид хэдышье бэлшээдээ хамаагүй. Үглөөнэй хоротой шүүдэрые бороогой уhанhaa илгаруулхань бэлэн: сагаахан пулаадаар ногооной үзүүрээр hэбеэд, үгышье hаа ногооной дээгүүр эльбүүлэн хутагын эри ябуулхада загалтаhан шара жэбэ унаад байдаг, — гэжэ хонишон хөөрэнэ.

Зундаа үбгэжөөл бэлшээриингээ газарнуудые хэдэн хуби болгожо хубаагаад, тэдээн дээрээ хэдэн үдэрөөр ээлжээ элжээгээр хонидоо адуулдаг юм. Энэ арга хэрэглэхэдэ хонид хэдэ хэдэ хоноод лэ hормотой, үзүүр hайн ногоондо эдеэлжэ ябадаг.

Хэды сагайшье үнгэрhые мэдэнгүй хөөрэлдэжэ ябатарнай наран баруулжа, хонид Булагайнгаа үбэлжөөн тээшэ зүглэжэ эдеэлбэ. Удангүй хонидшье уруудам руу орожо захаламсаараа шогшолдон, мана тооhо татан саашалшоо hэн.

—Иимэл даа, иигэжэл шадал соогоо оролдон ажаллажа байдаг зомдил даа. Сугтаа хүдэлдэг нүхэр Куприян Афанасьевич Давыдовтайгаа аргашьегүй эбтэй зохидоор ажалладаг гээшэбди,—гэжэ Трифон Дементеевич түгэсхэлдөө хэлэбэ.

Мүнөө жэлдэ суута хонишон нёдондонойхиhoo үсөөн бэшэ хурьга, хонин бүриhөө 4 килограмм ноohо хайшалха зорилготой ажаллажа байна. Энэ зорилгодоо хүрэхэшье байха.

* * *

Трифон Дементеевичын түрэл колхозынь — Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз хонин ажалаараа гансашье Мухаршэбэртээ бэшэ, бүхы республика доторoo суурхажа захаланхай. Һүүлэй 4 жэл соо колхоздо 4 дахин ехэ ноohон хайшалагдадаг болоjo, хонин ажалhаа жэлдээ хахад миллионhoo холо үлүү мүнгэн олзо ороно. Мүнөө колхозой хонид 6 мянга шахуу толгой байгаа hаа, зургаадахи табанжэлэй дүүрэхэ багта 15 мянга болохо юм. Шэнэ табанжэлэй эсэстэ колхоз гансахан хонин ажалhаа миллион хахад түхэригэй олзо абадаг болохо байна.

—Һанаhандаа хүрэхэл гээшэбди. Аха дүү Трифон, Семен Дементеевич Брылевтон шэнги хонишодтой байhан хойноо энэ зорилгодоо хүрэжэ шадаха байhандаа заашье hэжэглэнэгүйбди,—гэжэ колхозой түрүүлэгшэ Петр Семенович Матвеев хүхюутэйгээр хөөрэнэ.

Д. ЦЫРЕНЖАПОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: дээрэнь Трифон Дементеевич эхир хоёр хурьгадые тэбэреэд байhаниинь, доронь хонидойнгоо дунда байhаниинь харуулагдана.

Т. Гармаевай фотонууд.

Мархайн аша Тархай

Ай, зайлуул!

Дабаагаар дарьюулаад, дахагүйдөө халаглаад, Хамняар харьюулаад, хартаабха талхаар баян байһыень хараад, МТС-ые мэндэшэлээд, машина тракторайнь олонтой танилсаад, Бүргөөр бүрьюулээд, бүхы малайнь тобир таргые үзөөд, сагаан үдэр байхада Цакир тосхондо орожо ерэбэб. Закаменаймнайшье зон зодоёол һайн һуудаг болошоо юм байна даа... Эндэшье, тэндэшье энеэдэ зугаа, эрэгтэй, эмэгтэйшүүлэй нюдэндэ эрмэлзэлгын галнууд...

Уданшьегүй үбэлэй наран үндэрэй саагуур шургажа, үдэшын жабар үлэмжэ хоротойгоор ама хамар сорьёбо. Эгээл энэ үедэ би Сандданов гэжэ танилтаяа саһанай тоброгуудые салангдайханаар нязалан, захын нэгэ гудамжаар яаралтайхан гэшхэлжэ ябабаб. Гэнтэ шэхэнэйм үзүүртэ «шиирд» гэхэ абяан соностоодхибо. Һэргылэн шагнаад үзэхэдэм һүлэмхихэн хоолойн «абарыы-ыт!» гэһэн уряал баруун хойноһоо багаханаар дуулдаад дэгдэшэбэ. «Зай, иихэдэнь яадаг бэлэй!?»—зосоомни заригад гээдхибэ. Халта мэгдэбэшье, хоёр хормойгоо шуугаадхибаб. Хажуудахи нүхэрөө харахадам хамсыгаа шамажа байба. Багахан шагнаархад гээд лэ һүлэр зариманай һүүжээшье урилаадүй байтар һомон шэнгеэр шуумайжа ошоходомни шэмэ шүүһэндээ болошоһон шиихагар һамган хүр соо хэбтэһэн үбгэниие хүсэн байнал гэжэ үйлэдэжэ, хүбхэн тоброг болгожо байба. Хажуудань нэгэ эрэ хүн харатай зохидхоноор «команда» үгэнэ.

«Ай, зайлуул! Энэ үндэр наһан болошоһон хойноо хулгай худал хээ, яагаа гээшэб? Яаһандаа иимэ шэрүүн хэһээлтэ амасажа байһан үбгэн гээшэб?»—гэжэ маргабашье, «гарай хэһээлтэ гээшэ бүдүүлиг хэрэг» гэжэ бодоод, гүйдэл дундаа ошожо хоёрой хоорондо хабшуулдашабаб. Үнөөхи хүн урмаа хухарһан янзатай, эсэтэрээ «ажаллаһан» һамгаяа хүтэлөөд, хажуудахи гэр руу халхагас гэжэ ороод, хаажархиба үүдээ хаб-яб. Сугларһан зоншье шэбэр гүбэр гэлдэһээр сохюулжа сахариг болошоһон үбгэниие хэдыгээрээ тэлэжэ хүршындэнь оруулба.

Эдэмнай хэд гээшэб, иихэдээ юун боложо байна гээшэб? Удалан, удхалан халта ойлгожо ерэһэмни энэл даа: сохюулжа хэбтэһэн үбгэн хадаа бага наһанһаа хойшо Борто нютагай баяд ноёдой барлаг боложо ябаһан Базарай Жамса гээшэ ха. Тэрэ барлаг ябаха үедөө Жамса хүбүүн зарса ябаһан залуухан басагантай танилсаад, гэр гуламтын эхин һуури табяа һэн. Уданшьегүй Базар хүбүүн түрэжэ барһадай зүрхые баяраар оболзуулаа. Хүндэ хүшэр ажалай һүүлээр хүбүүндээ яаражa, хүрэжэ ядан ерэгшэд бэлэй. Эхэ, эсэгынгээ эльгэн дээрэ таршалһан энээхэн хүбүүнэйнь эрхэшье гээшэнь аргагүй... Базарай долоо наһа гүйсэжэ ябахада Бато-Очир гэжэ хүбүүн түрэбэ.

Теэд хара бага хүбүүдээ орхёод, хайрата эхэнь мордошобо. Тэрэ гэһэн сагһаа хойшо тэдэ гурбан үлэбэ. Хэршье муу бэетэй һаа, баабайнь үдэр һүнигүй хүдэлжэ үхибүүдээ үлэдхөөн, үншэрөөнгүй, хүл дээрэнь гаргажа шадаһан, һургуулидашье һургаһан байна.

Базар хүбүүн бэеэ хүсэжэ, Жамса үбгэн бэриие буулгаба ха. Ханда бэринь урдаһаань харахада уриханшье шэнги, хүндэшэшье хэбэртэй эхэнэр байба. Жамса үбгэнэй нюурта жаргалай тэмдэг үзэгдэбэ. Үбгэжөөл ашанараа альган дээрээ үргэжэ, сэдьхэл тэнюун, сээжэ уужам, баяр ехэтэй бардам янзаар энеэдэг боложо захалба. Теэд энэ байдалынь удаан үргэлжэлөөгүй, халаг... Байн байһаар Базарайнь һамган баабайгаа бага сага бадашаадшье, зэмэлээдшье абадаг, хоол хошыень хаһаадшье абадаг болобо. Гадна, баабайень хүбүүндэнь худал үнөөр хоболоодшье, тухираадшье туршадаг зантай болобо. Үдэр ерэхэ бүри түргэдэжэ, өөнтэгшэ һаналынь булидаг бололой.

Бэри хүбүүн хоёройнгоо хүдэлмэридөө ошоһон хойно үлбэр бэетэй, үндэр наһатай болобошье һаа, үрэ бэеынгээ, аша гушынгаа түлөө гэһэн ёһоор Жамса үбгэн үхибүүдыень һайханаар хараад, гэртэхи газаахииень хээд, ерэхэдэнь халуун сайтайхан, хараашалан хүлеэн һуудаг һэн...

Ханда бэри хүбүүн хоёрынь халуухан сайень ууржа һууха забһартаа улаан хэлэндэ орошогүйгөөр гашайладаг байба. Олон жэлэй турша соо Жамса үбгэнэй шэхэндэ нэгэл түрэлэй үгэнүүд үргэлжэ дуулдажа байһан юм. Дундуур заримыень дуудаад туршабал: «зооголо, хүншүүлэ, зүнтэг», «гэрэй дарамта», «хэзээ намайе амаруулхабши?», «хүнэй харгы дээрэ бү бай, тохиигоод» г. м. Базар хүбүүниинь хиирэһэн һамгаяа хорихоһоо байтагай, архиин халууниие амасажа ерээд, баабайнгаа ашые «харюулжа», баруун гарайнгаа шадал мэдүүлдэг болобо.

Жамса үбгэн иимэ байдалда байхадаа «халагни, халаг, бага хүбүүн Бата-Очирни ерэжэ, намайгаа абарһай даа» гэжэ зальбардаг һэн. 1956 ондо үбгэнэй һанал хүсэлдэжэ, бага хүбүүн Бата-Очирынь ондоо аймагта хүдэлжэ байһанаа нютагаа бусажа ерэбэ. Жамса үбгэн Бата-Очироо, Дариима бэреэ харахадаа «жаргалай үүдэн одоошье нээгдэбэ» гэжэ баясаба... Теэд Дариима бэримнай Хандаяа хоёр худалдажа эдихээр, бэри хүн аад—бээрхүү, эхэнэр хүн аад—хүшэрхүү байшоо. Жамса үбгэниие хараажа айлгахаяа болиболтойб гэхэдээ халтад гээ һаань хабһыень тоолодог, үндэд гээ һаань үбсүүень үдьхэлдэг, даб гэхэдэнь дала руунь буулгадаг, эрьеэд харахадань эльгэ руунь ёбордог зантай болобо ха.

Хирэ болод гээд лэ газаа гаргажа, саһан «банида» үбгэниие угаадаг: хүр руу шиихаад, хүтэлхэдэжэ оруулаад, орон дээрэнь унтуулдаг—иимэл зантай байгаа ха. Ээлжээтэ нэгэ «угаалганай» боложо байтар, шүдхэр абаашаг, би дайралдажа, энэ ушар тухай таанадтаа дуулгаба гээшэб.

Тэрэ сохюулһанайнгаа үглөөдэр Жамса үбгэн хүршындөө һэреэд, хүдэлжэ шадахагүй хадаа үдэшэ болотор элдэб юумэ бодожо хэбтэбэ. Үдэшын боро хараанаар үлхылгэһөөр хүл дээрээ бодоод: «Бага хүбүүнэйхиһээ Базарайхимни дээрэ ха» гэжэ хэлээд, Жамса үбгэн Базарайдаа ошобо гэлсээ һэн.

70-аад наһатай үбгэн үшөө хэды дахин хоёр хүбүүдэйнгээ хоорондо иигэжэ «айлшалха» гээшэб? Иимэрхүүгээр «айлшалжа» ябаа һаа, үшөө хэды саг соо үбгэн бэень тэнсэхэ гээшэб? Бодожо үзыт!

Энэ болоһон ушартай танилсаад, Улан-Удээ бусажа ябаха харгыдаа элдэб һаналнууд эльгэ зүрхыемни сохилуулаа... Илангаяа өөрынгөө үбгэн эсэгэ Алсагар Мархай дээрэ абаад бодоходоо зосоомни тэсэхэеэ болёо. Хүндэтэ үбгэ эсэгэ! Хүдөө нютаг, хото городуудаар һайса ябажа хярааб: хаанашье ябахадамни советскэ зон шэнэ байдалтай, сэдьхэл дүүрэн, ажал хэхэ, амарха, һураха арюун эрхэеэ эдлэн, баян дорюун һуудаг байна. Гэбэшье, ганса нэгэ гомдолтой ябадалнууд гаража болодог лэ ха. Энэ ушар тухай энэрхы һайхан сэдьхэлэй бадарса хэлэхээр бодоһон аад, бэшэһээр байтарни энэ болошобо. Ойлгохо зон ойлгожо, онсо хэмжээ абаха бэзэ. Үндэр наһатаниие хүндэлхэ гээшэ үргэлжэ зоной уялга бшуу!

Үнэр олон үрэ бэенэр! Энхэржэ маанадаа тэнжээһэн эхэ эсэгэнэртээ хоёр нюдэнэйнгөө сэсэгы шэнгеэр хандажа, хүндэтэй һайханаар үргэе!

Уулзатараа баяртай!

М. Тархай.

Ангуушанай ехэ олзо

Яруунын аймагай ой тайга ан гүрөөлөөр олон юм. Тэндэ ажаһуугшад бага наһанһаа хойшо агнуури хэжэ һураад, ан гүрөөлэй абари, хаана байралдагыень һайн мэдэхэ болонхой байдаг. Тиимэһээ, ангуушан бүхэн ой тайгаһаа баян олзотой бусадаг.

1956—57 оной агнууриин сезондо аймагай ангуушад хэзээ хэзээнэйхиһээ һайнаар хүдэлмэрилөө. Һүүлэй мэдээнэй ёһоор, аймагай бэлэдхэлэй конторо ангай арһа худалдан абаха түсэбөө 124 процент дүүргэһэн байна.

Энэ үе соо нүхэд Л. Б. Дымбрылов, Г. И. Парфенов, Ц. Г. Ширапов болон бусад илангаяа ехэ олзотой байбад. Молотовой нэрэмжэтэ колхозой залуу ангуушан Лубсан Дымбрылов жэлһээ жэлдэ даалгабаряа үлүүлэн дүүргэдэг, гүрэндөө һайн шанартай, үнэтэ арһа тушаадаг юм. Эрхим ажалайнгаа түлөө «М-72» маркын мотоциклаар шагнагдаа. Лубсан Базарович 12-тойһоо агнажа эхилээд, мүнөө 17 жэлэй дүршэлтэй болонхой. Мэргэн ангуушанай нюдэндэ харагдаһан ан холо ошодогүй байха. Энэ сезон соо нүхэр Дымбрылов 18 булга, 500 гаран хэрмэ, бусад олон ан гүрөөл барижа, 14 мянган түхэригэй олзо олоо.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Лубсан Базарович Дымбрылов байна.

А Сельверов.

Залуу хурьгашан

Залуу сакманщик Борис Санжиев Кяхтын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой нэгэдэхи комплексно бригадын отарада хүдэлмэрилнэ. Мүнөө 43 эхэ хонинһоо 45 хурьга абаад, хоролтогүйгөөр түлжүүлжэ байнхай. Нүхэр Санжиев 80 эхэ хонидһоо 85 хурьга абахаб гээд, оролдожо байна.

П. Цыдыпылов.

Болгариин Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй Пленумэй шиидхэбэри

СОФИ, мартын 6. (ТАСС). Мүнөөдэр Болгариин Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй Пленум болоо. Болгариин правительственна болон партийна делегациин Москва ошожо, хэлсээ хэһэн тухайнь мэдээсэл БКП-гэй ЦК-гэй Нэгэдэхи секретарь Тодор Живков Пленум дээрэ хээ.

БКП-гэй Центральна Комитет шиидхэбэри абажа, Болгариин правительственна болон партийна делегациин Советскэ Союзда о[...] хэһэн хүдэлмэриие, Сов[...] Социалистическэ Республик[...] дай Союзай болон Болгариин[...] дай Республикын правитель[...] нуудай, мүн Советскэ Союзай [...] мунистическэ партиин болон [...] гариин Коммунистическэ пар[...] делегацинуудай тунхаглаһан [...] лараци болон Мэдүүлгые [...] дуугаар баталаа.

Финскэ юристнүүд советскэ сүүд тухай иигэжэ мэдүүлнэ

ХЕЛЬСИНКИ, мартын 7. (ТАСС). Финскэ юристнүүдэй делегаци Советскэ Союзаар айлшалжа ябаһанаа, Хельсинкидээ бусажа ерээ. СССР-тэ айлшалгамнай айхабтар һониншье, туһатайшье байгаа гэжэ делегациин гэшүүд нэгэн һаналаар мэдүүлнэ.

Делегациин хүтэлбэрилэгшэ Лааксо советскэ сүүдтэ үндэр сэгнэлтэ үгөөд, тэрээн тухай «муу юумэ хэлэхэ оройдоо үндэһэн үгы» онсолон тэмдэглээ. Советскэ С[...] да хуули үнэн зүйтэйгөөр хэр[...] дэдэг, мүн гэмнэгдэгшэдые [...] гаалха хэрэг һайнаар эмхидхэ[...] хэй гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

Советскэ сүүдүүд хүмүүжүү[...] шэнэ арга методуудые үргэнөө[...] рэглэнэ гэжэ делегациин гэ[...] юридическэ наукануудай до[...] А. Э. Уйтто тэмдэглээ.

НАТО-гэй командна тушаалда Шпейдели[...] томилһондо эсэргүү тэмсэл болоно

ЛОНДОН, мартын 7 (ТАСС). «Урдань сэрэгэй албахаагшад байһан, мүнөө эб найрамдалые хамгаалагша хүнүүдэй организаци» гэдэг мэдүүлгэ толилжо, Европын дундахи зонодо НАТО-гэй ябаган сэрэгэй командалагшын тушаалда урдань Гитлерэй генерал байһан Шпейделиин томилогдоһые эсэргүүсэн буруушааба. Шпейделиие томилһон ушар үнгэрэгшэ дайнда алуулһан гү, али дайнһаа хохидоһон хүнүүдэй дурасхаалые мартажа доромжолһон ябадал болоно» гэжэ Англиин урдын сэрэгшэд онсолон тэмдэглэбэ.

Урдань Англиин сэрэгшэд байжа, фашизмда эсэргүүсэн тэмсэһэн хүнүүд Англиин Гадаадын хэрэгүүдэй министртэ резолюци эльгээжэ, тэрээн соогоо НАТО-гэй командна тушаалһаа Шпейделиие дары түргэн буулгаха тухай эрилтэ табина.

«Генерал Шпейдель хадаа сүлөөрэлгын хүдэлөөндэ хабаадаһан олон зуун французуудые үгы хэһэнэйнгээ түлөө харюусаха ёс[...] Мүн ородой хэдэн зуун дер[...] усадхаха тухай захиралта [...] гаргаһан байгаа. Гэмтэ я[...] га хэһэнэйнь түлөө Шпейделиие[...] най һүүлээр хэншье хэһээгэ[...] Гансахан энэ баримта ар[...] жэгшүүритэй гээшэ. НАТО-гэй[...] дэ тушаалда Шпейделиие томи[...] урмашуулха гээшэ манай тэм[...] олоһон бүхы юумэндэ аргагүй[...] хайгаар хандаһан ушар мүн[...] жэ резолюци соо хэлэгдэнэ.

Эб найрамдалые хүсэгшэ [...] хүнүүд энэ резолюциие дэмж[...] Гадаадын хэрэгүүдэй мини[...] өөһэдынгөө зүгһөө бурууша[...] эльгээхыень «Урдань сэ[...] албахаагшад байһан, мүнөө [...] найрамдалай тала баригшадай[...] ганизаци» бүхы хүнүүдые [...] лаад, Шпейделиие томилһон [...] далда эсэргүү демонстрацинууд[...] лон митингнүүдые удаадахи [...] лиин һүүл багаар Лондондо эм[...] хэхэеэ байһан тухайгаа мэдээ[...]

Египедтэ сэрэгэй албанда бүгэдэниитые татаһга болюулагдаба

КАИР, мартын 6. (ТАСС). Египедэй президент Гамаль Абдель Насер Указ гаргажа, үнгэрэгшэ жэлэй октябриин 29-дэ Египедтэ Израилиин добтолон ороходо абта[...] бүгэдэниитые сэрэгэй албанда [...] ха хуулиие болюулаа.

Англиин водородно бомбо туршахаяа байһые Гавай[...] аралнуудай хүн зон буруушаана

ТОКИО, мартын 7. (ТАСС). Киодо Цусин агентствын корреспондентын мэдээсэһэнэй ёһоор, Рождество аралай шадар Англиин водородно бомбо туршаха гэһыень Гавайска аралай хүн зон буруушаана.

Гавайн түлөөлэгшэдэй па[...] февралиин һүүл багаар резол[...] абажа, Англиин правительство[...] дородно бомбо туршахаяа бо[...] ёһотой гэһэн эрилтэ тэрээн со[...] табяа.

Израилиин парламентда

ИЕРУСАЛИМ, мартын 6. (ТАСС). Мартын 5-най үдэшэлэн Израилиин парламент сугларжа, Египедэй газарһаа Израилиин сэрэгые эблэрэлгын шугамай саана гаргаха гэһэн Бен-Гурионой правительствын шиидхэбэриие зүбшэн хэлсэжэ эхилбэ. Премьер-министр Бен-Гурион заседаниин эхиндэ дэлгэрэнгы үгэ хэлэжэ, Египедтэ эсэргүү хэгдэһэн Израилиин добтолгые ехээр магтаһан байна.

Газа болон Шарм Аш-шейх гэжэ нютагуудһаа Израилиин сэрэгые гаргаха тухай правительствын абаһан шиидхэбэри тушаа хэлэхэдээ, Газа нютагта Египет оруулагдахагүй ёһотой, мүн Акабска тохойн Тиран хоолойе Египет эзэмдэхэ эрхэгүй гэжэ Бен-Гурион урдань табиһан эрилтэнүүдээ дахин дабтаа. «Далайн гүрэнүүд», (ондоогоор хэлэхэдэ түбхын түрүүн Холбоото Штадууд) «хэлэһэн үгэдөө хүрэжэ», Тиран хоолойе «уласхоорондын мэдэлтэй» далайн зам болгохо[...] гэжэ найдажа байһан туха[...] Бен-Гурион мэдүүлээ. Ондо[...] хэлэхэдэ, Египедэй хуулита э[...] хаһаха гэһэн политикаяа зари[...] рэнүүд саашадаащье ябуулха [...] гэжэ «найдаһанаа» Бен-Гурио[...] дүүлээ гээшэ.

Гэхэтэй хамта, Израилиин [...] добтолгые, мүн Египедэй газа[...] сэрэгээ үгэ дуугүйгөөр гаргахы[...] хай ООН-эй шиидхэбэриие дү[...] хэһээ Израилиин арсаһан ябад[...] дэлхэйн олониитэ буруушааг[...] жэ Бен-Гурион мэдэрхэ баатай[...] лоһон байна. «Дэлхэйн олон[...] манда талархана гэжэ хэлэхэ я[...] шье үндэһэгүйбди» гэжэ Бен-Гу[...] хэлэбэ. Советскэ Союз болон со[...] листическэ лагериин оронууд [...] педтэ эсэргүү добтолго тухай [...] далаар һанамжаяа хубилгаха[...] дэнь ехээр дураа гутажа байһа[...] хайгаа Бен-Гурион мэдүүлээ.

Урда Корейн ажалшадай байдал хүшэр хүндэ болоб[...]

ПХЕНЬЯН, мартын 7. (ТАСС). Корейн түбэй телеграфна агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, Урда Корейн профсоюзуудай федерациин хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэн Ким Чжу Хон мүнөө США-да ошоод байхадаа, пресс-конференци дээрэ мэдүүлгэ хээ. Урда Корейн хүдэлмэришэдэй дунда зэргын салин хүлһэн ажаһуухада хэрэгтэй зүйл[...] дэй оройдоол 57 процентыень [...] далдан абахада арайхан хү[...] гэжэ Ким Чжу Хон мэдүүлээ. [...] Корейн хүдэлмэришэдэй олон[...] сэрэгэй промышленностьда ха[...] тай предприятинуудта хүдэлж[...] жэ тэрэ мүн мэдүүлбэ.

М. Ботвинник В. Смыслов хоёрой наадан[...]

Гроссмейстер Смысловой түрүүшын илалта

П. И. Чайковскиин нэрэмжэтэ Москвагай концертнэ зал соо шатараар дэлхэйн чемпион гроссмейстер М. Ботвинник гроссмейстер В. Смыслов хоёрой хоорондо мартын 5-най үдэшэлэн мүрысөөн эхилээ. Түрүүшын партида Ботвинник сагаанаар наадаа.

Англиин эхин гэдэг орёо оньһон зүйлые хэрэглэн, шатаршад наадаяа эхилбэ. 12-дохи ябадалдаа эдэбхитэйгээр наадаһан Смыслов бэрсынгээ урдахи хүбүүдые андалдаһан байна. Һүүлээрнь ехэ т[...] болоо.

5 часай туршада наада[...] һүүлээр партинь хойшолуулагд[...] байгаа.

Мартын 6-най үдэр саа[...] наадаһанай үрэгүй болоо гэж[...] дэхэдээ, Ботвинник шүүгдэб[...] жэ мэдүүлээ.

(ТАСС)

МУХАРШЭБЭРЭЙ АЙМАГТА

ҺҮ ЕХЭЭР ҺААХЫН ТҮЛӨӨ

«Путь Ленина» колхозой һаалишад нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй сасуулхада 4 дахин ехэ һү һааһан байна. Ажахын энэ жэлэй үнгэрһэн 4 һара, 10 хоногой туршада үнеэн бүриһөө 418 литр һүн һаагдаа. Иигэжэ тус колхоз һү һаалгаар аймаг соогоо түрүү һуури эзэлжэ, КПСС-эй айкомой ба аймсоведэй гүйсэдкомой дамжуулгын Улаан туг барижа ябана. Һаалишад А. И. Дьячкова, А. А. Гороховская, В. Ф. Разгильдеева үнеэн бүриһөө 500—700 литр һү һаагаа.

ТҮЛ АБАЛГА ТҮЛЭГ ДУНДАА

Нүхэр Гелязовай даадаг хониной отарада (Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз) үбэлэй түл абалга түлэг дундаа ябажа байна. Мүнөө эндэ 300 түл абтаа. Тэрэ тоодо 10 гаран эхир хурьгад байба. Абтаһан хурьгад һайнаар харууһалагдана.

— 100 эхэ хонин бүриһөө 100 хурьга абаад, тэнжээхэ гэһэн уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэбди,— гэжэ эндэхи хонишод мэдүүлнэ.

ҮНДЭР УРГАСЫН ТҮЛӨӨ

Нёдондо жэлдэ «Победа» колхозой 4-дэхи тараан ажалай бригадынхид 900 гектарай га бүриһөө 8 центнер, мүн зарим участогһаа 20 центнер таряа хураһан байна. Тус бригадынхид энэ жэлдэ бүри үндэр ургаса абаха гэжэ зорижонхой. Мүнөө тэдэнэр түсэбөөр хараалагдаһан 250 гектарай орондо 268 гектар дээрэ саһа тогтооһон, 30 центнерэй орондо 92 центнер үнэһэ, 12 центнер шубуунай аргал суглуулһан байна. Мүн поли дээрэ наг шэбхэ гаргана. Энэ жэлдэ даажа абаһан талмайн га бүриһөө 10—15 центнер, тиихэдэ 600 гектарай га бүриһөө 20 центнер ургаса абахын түлөө тэдэнэр тэмсэжэ байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Мухаршэбэрэй аймагай Никольскын хүдөөгэй библиотекын уншалгын таһалга соо. Ф. Сорокиной фото.

ЕХЭ ОЛЗО ДОХОД АБАБА

«Искра» колхоз үнгэрэгшэ жэлдэ 1 миллион 700 мянган түхэригэй олзо доход оруулжа, гэшүүдэйнгээ ажалта үдэр бүхэндэ 3,2 түхэриг мүнгэ, 2 килограмм таряа хубааһан байна. Хонишон Матвей Константинович Лаптевай бүлэ олон ажалта үдэр оложо, 384 пүүд таряа, 10855 түхэриг мүнгэ, мүн 3 ехэ хони нэмэлтэ түлбэридэ абаба. Мал харууһалагшад Г. И. Стулев, Я. Хаснутдинов, таряан ажалай бригадын гэшүүн Ф. Т. Козлов ба бусад 40—50 центнер таряа, 5—6 мянган түхэриг мүнгэ ажалта үдэртөө абаһан байна.

ТҮРҮҮ ҺААЛИШАН

Энэ жэлдэ «Эрдэм» совхоз нёдондоной энэ үеынхитэй сасуулхада һү һаалгые 2,2 дахин дээшэлүүлбэ. Совхозой һаалишадай дунда дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ Мария Гулима түрүүлжэ ябана. Энэ һаалишан үдэртөө үнеэн бүриһөө хахад пүүд һү һаана.

ШОФЕРНУУДАЙ КУРСА

«Эрдэм» совхозой дэргэдэхи ДОСААФ-эй эхин организацида шофернуудай курса нээгдэбэ. Совхозой 30 хүдэлмэрилэгшэд, ехэнхидээ залуушуул иимэ мэргэжэлтэй болохые хүсэбэ. Курсын заняти неделидээ 4 дахин үнгэргэгдэнэ.

НОМОЙ ТОО ОЛОШОРНО

Хүдөө тосхонуудай ажалшадай культурна эрилтын ургахатай хамта, ном олоор хэрэглэгдэдэг болоно. Аймагай номой магазин ном худалдаха түсэбөө үлүүлэн дүүргээ. Үнгэрэгшэ жэлэй түсэб 135 процент, январиин — 120 процент дүүргэгдэнхэй. Мүн хүдөөгэй библиотекэнүүдэй номой тоо олошорно. Подлопаткын, Суулгын, Заганай хүдөөгэй библиотекэнүүд 1000—2000 түхэригэй ном худалдажа абаба. 70 гаран хүн захилаар ном абадаг байна.

«САТИРЫН ШАГААБАРИ» ГАРГАНА

Энэ жэлэй эхинһээ хойшо аймагай центр дээрэ «Сатирын шагаабари» гаргагдадаг болоо. Ажалай журам эбдэгшэд, архиншад, һамуу һальхай ябадал гаргагшад тэндэ шүүмжэлэгдэдэг юм. «Сатирын шагаабари» мүн «Победа», «Коммунизм» колхозуудта, Гашейн МТС-тэ гаргагдадаг болобо.

М. Николаев.

Редактор Д. Л. ЛОБСАН[...]

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора 46-32, зам. редактора— 32-74, отв. секретаря —27-37, отделов: партийной жизни, сельского хозяйства—47-59, пропаганды и переводов—35-14, культуры и быта, промышленности —34-05, местной информации и писем—24-74, корректорская—32-67, бухгалтерия 37-32. Для междугородных переговоров —16.

Н 00368. Типография Министерства культуры Бурят-Монгольской АССР. Зак. № 1321